

bp Andrzej Franciszek Dziuba

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID 0000-0002-3845-5364

„Nie będziesz brał imienia Pana Boga twego nadaremno” (por. Wj 20,7). Moralne przesłanie kard. Stefana Wyszyńskiego

Tajemnica Dekalogu jest wielkim darem dla cywilizacji ludzkiej. Jest to swoista synteza podstawowych wskazań czy zaleceń w zakresie relacyjności człowieka. Jednak wymowne jest najpierw odniesie do Stwórcy, do Boga, do istoty doświadczanej wiarą i w wierze oraz poprzez wiarę. Może ona przybierać także znamiona nadziei i miłości. Podobnie jak człowiek nosi imię, jest nazwany, tak i Bóg jawi się w swym nazwaniu, w dziejach zbawienia bardzo zróżnicowanym i przybliżającym do Jego istoty.

W Dekalogu, na drugim miejscu, znajduje się przykazanie: „Nie będziesz wzywał imienia Pana, Boga twego, w błahych rzeczach” (Wj 20,7; Pwt 5,11). Natomiast w katechizmowej formie wybrzmiewa to nieco inaczej: „Nie będziesz brał imienia Pana Boga swego nadaremnie”. Niemal każdego dnia chrześcijanie zwracają się do Boga w modlitwie, a gdy opowiadają o sobie nawiązują do relacji z Bogiem, z kolei, gdy planują coś na przyszłość, mówią o woli Bożej. Zatem pojawiają się pytania o imię Pana Boga i jego obecność w życiu indywidualnym oraz wspólnotowym, zwłaszcza w pielgrzymim Ludzie Bożym tak Starego jak i Nowego Przymierza. To jest przedmiotem i zarazem zadaniem proponowanej refleksji, ze szczególnym ukierunkowaniem społecznym.

1. Jahwe – Jezus

W wierze Starego Przymierza imię Boże odgrywało ważną rolę (por. Ps 8,2; 72,19). Biblia mówi o uświęceniu imienia Bożego (por. Iz 29,23). Z tym związane jest prawdziwe poznanie i właściwa cześć oddawana Bogu (por. Kpł

18,21; 19,12; 20,3; Jr 34,16; Ez 36,23; Am 2,7)¹. Boże imię ze względu na swą świętość powinno być wymawiane tylko po to, aby je błogosławić, wychwalać i uwielbiać. Świętość to nie jeden z przymiotów Boga, ale istota Jego natury. Jest to jakby imię własne Boga, który określa siebie – „Ja – Święty” (por. Oz 11,9)². Świętość Boga ma charakter ontologiczny, a objawia się szczególnie poprzez przebaczące miłosierdzie. Sam Bóg zachęca: „Bądźcie świętymi, bo Ja jestem święty” (Kpł 19,2)³.

Na kartach Starego Testamentu Bóg jest określany m.in. terminami: Elohim, El Shaddai (Potężny, Wszechmocny), El Olam (Wieczny) (por. Rdz 14,18; 17,1)⁴. Kiedy objawia się Mojżeszowi w krzewie gorejącym, wówczas ujawnia mu swoje imię: „Odpowiedział Bóg Mojżeszowi: «JESTEM, KTÓRY JESTEM». I dodał: «Tak powiesz synom Izraela: JESTEM posłał mnie do was» To jest imię moje na wieki i to jest moje zawołanie na najdalsze pokolenia” (Wj 3,14-15; por. Iz 42,8; J 8,24; Ap 1,4). Imię związane z Bogiem wskazuje, że Bóg nie jest jakąś energią, anonimową siłą czy zjawą, ale jest Osobą⁵. W sensie biblijnym imię JESTEM oznacza Bożą asystencję wobec swojego ludu Izraela, ludu Starego Przymierza. Bóg strzeże i kocha swój lud, wyprowadza z niewoli egipskiej, prowadzi do Ziemi Obietnic. Prymas Tysiąclecia powie: „On – Bóg – odkupił Izraela, odkupi cały rodzaj ludzki”⁶.

- 1 Por. P. Beauchamp, *All'inizio, Dio parla*, Roma 1992, s. 56-60; S. Fausti, *Occasione o tentazione?* Milano 1999, s. 64-69, 98-102; S. Légasse, *E chi è il mio prossimo?* Roma 1991, s. 17-37; P. Beauchamp, *L'uno e l'altro Testamento*, t. 1, Brescia 1985, s. 113-119; P. Ricoeur, *Una obbedienza che ama*, w: tenże, A. LaCocque, *Come pensa la Bibbia*, Brescia 2002, s. 119-129.
- 2 Por. Franciszek, *Bulla Misericordiae vultus*, nr 21; W. Kasper, *Papież. Franciszek. Rewolucja czułości i miłości, Korzenie teologiczne i perspektywy duszpasterskie*, Warszawa 2015, s. 55-57.
- 3 Por. S. Wyszyński, *Kamienie węgielne wszelkiego budowania*. Do kapłanów i ludu podlaskiego. Kazanie z okazji „Nawiedzenia”, Siedlce, katedra, 29.04.1959, w: DZ, t. 5, s. 184.
- 4 Por. GE 1, 51.
- 5 Por. A. Nichols, *Myśl Benedykta XVI. Wprowadzenie do myśli teologicznej Josepha Ratzingera*, Kraków 2006, s. 253-255; H. Waldenfels, *Imię/nazwa*, w: *Leksykon Religii*, red. H. Waldenfels, Warszawa 1997, s. 154-155; M. Rusecki, *Personalistyczna koncepcja teologii fundamentalnej*, „Personalizm” 12 (2007), s. 57-60; R. Tremblay, *L'“innalzamento” del Figlio, fulcro della vita morale*, Roma 2001, s. 41-44; P. Beauchamp, *L'uno e l'altro Testamento*, t. 1, s. 115-116.
- 6 S. Wyszyński, *Zbawienie pracujących*. 75-lecie salwatorianów w Polsce. Trzebnica, 19.05.1976, w: KiPA 1976, t. 54, s. 74-75.

Bóg „jest” ze swoim ludem, aby nieustannie okazywać mu swe miłosierdzie i niestrudzenie prowadzić drogą zbawienia⁷.

W Nowym Testamencie imię Boga zostało w pełni objawione w osobie Jezusa z Nazaretu (por. Mt 1,21)⁸. Syn Boży jawi się jako Autor, Przedmiot, Centrum i Punkt Szczytowy objawienia imienia Ojca (por. J 1,18). Zdaniem Franciszka „Jest On Synem odwiecznie szczęśliwym z całym swoim istnieniem «w łonie Ojca» (J 1,18)”⁹. Jezus to Syn Boży i najdoskonalej uosabia świętość samego Boga, odkrywając jej istotę (por. Ga 4,6; Rz 8,15; J 17,11)¹⁰. Świecić imię Boże – to oddawać uwielbienie i cześć Bogu. W wezwaniu tym można dostrzec dążenie, aby imię to było przez wszystkich uznane za święte (por. Łk 11,2; Mt 6,9). Jezus objawia ludzkości, że Bóg jest Miłosiernym Ojcem, bliskim i serdecznym wobec człowieka.

W imieniu Jezus można dostrzec nawiązanie do Bożego imienia Starego Testamentu, które zostaje powiązane z Jego zbawczą misją. Jezus (hebr. Jozua, Jehoszua) oznacza „JHWH zbawia”, „JHWH jest zbawieniem”, „O JHWH zbaw”. W Jezusie zostaje objawione imię Boga, które ukazuje Jego istotę pragnącą zbawić każdego człowieka za cenę zbawczej Krwi¹¹. Jezus z Nazaretu nie tylko nosi imię, które mówi o zbawieniu, ale także jest Tym, którego to imię oznacza: jest Zbawicielem¹². On jest właśnie Tym, w którym i przez którego Bóg dokonał zbawienia człowieka i świata¹³.

Do Jezusa odnosi się także imię Emmanuel zaczerpnięte od proroka Izajasza: „Oto PANNA pocznie i porodzi Syna, i nazwie Go imieniem EMMANUEL (Bóg jest z nami)” (Iz 7,14; por. Mt 1,23). Proroctwo to

7 Por. tenże, Wizyta arcybiskupa Poggi w Polsce podczas nabożeństwa w intencji Ojca Świętego, Gniezno, 2.03.1975, w: KiPA 1975, t. 49, s. 160.

8 Por. KO 2.

9 EG 267. Por. Kongregacja Nauki Wiary, Deklaracja *Dominus Iesus*, nr 5; J. Ratzinger – Benedykt XVI, *Chrześcijańskie braterstwo*, Kraków 2007, s. 53-56.

10 Por. LF 18, 59; R. Penna, *L'apostolo Paolo. Studi di esegesi e teologia*, Cinisello Balsamo 1991, s. 648-653; S. Légasse, *L'Épître de Paul aux Galates*, Paris 2000, s. 303-306; E. Bosetti, *Il Figlio e i figli di Dio. Etica filiale del Nuovo Testamento*, „Rivista di Teologia Morale” 36 (2004), s. 227-245; M. Bordoni, *La cristologia nell'orizzonte dello Spirito*, Brescia 1995, s. 57-64.

11 Por. S. Wyszyński, *Oto wszystko nowym czynię...* Nowa Huta, Ojcowie Cystersi, 6.09.1964, w: KiPA, 1964, t. 18, s. 190.

12 Por. Jan Paweł II, Homilia w czasie mszy świętej, Warszawa, 16.05.1983, w: Jan Paweł II, *Pielgrzymki do Ojczyzny 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002, Przemówienia, homilie*, Kraków 2006, s. 218.

13 Por. KKK 433, 434; B. Gacka, *Znaczenie osoby w teologii Josepha Ratzingera-Benedykta XVI*, Warszawa 2010, s. 77-79, 81-84.

wykracza poza swoją bezpośrednią realizację i dlatego można tutaj znaleźć zapowiedź dziewiczego poczęcia Chrystusa (por. Mt 1,23; 4,15-16). Obecność Świętego Emmanuela – wcielonego Słowa, które rozbija swój namiot pośród ludzkości (por. J 1,14; Dz 7,44.46; Ap 12,12; 13,6; 15,5; 21,3) – podkreśla szczególną immanencję Boga i głosi dla ludzkości Dobrą Nowinę zbawienia (por. Mt 1,23; 28,20; Iz 8,8.10)¹⁴. Prymas Polski wskazuje, że „przez Słowo Wcielone jesteśmy natomiast spokrewnieni z samą Trójcą Świętą!”¹⁵.

W Jezusie zostaje objawione imię Boga, które ukazuje jego istotę. Szczególnym imieniem Jezusa, nawiązującym do imienia Boga objawionego Mojżeszowi, jest formuła „ego eimi” (Ja jestem) (por. J 4,26; 6,20; 8,24.28.58; 13,19; 18,5)¹⁶. Przedstawia się zatem jako wyłączny i jedyny Zbawiciel, ku któremu zmierzały cała wiara i nadzieja Izraela (por. J 6,35; 8,58; 18,5.8)¹⁷. Starotestamentalnym tłem dla formuły „ego eimi” może być objawienie imienia Mojżeszowi: „Odpowiedział Bóg Mojżeszowi «JESTEM, KTÓRY JESTEM». I dodał: «Tak powiesz synom Izraela: JESTEM posłał mnie do was»” (Wj 3,14). Bóg się przedstawia w pierwszej osobie, wskazując na pełną dobroci i miłości obecność. W ciągu dziejów zbawienia przedstawia się On jako „Bóg miłosierny, litościwy, cierpliwy, bogaty w łaskę i wierność” (por. Wj 34,6)¹⁸. Jego wierność trwa z pokolenia na pokolenia (por. Ps 119,90; Łk 1,50).

2. Dar imienia

Imię w każdej kulturze stanowi ważny element kontaktów międzyludzkich. To nie tylko sam dar, ale zazwyczaj i intencja je dających, zwłaszcza

14 Por. Franciszek, *Ku Kościołowi synodalnemu. Komunia, uczestnictwo, misja*, nr 15; CV 78; S. Wyszyński, *Przenikanie Boga w życie ludzkie*. Do Pielgrzymki Polskiej Inteligencji Katolickiej, Jasna Góra, 16.09.1962, w: DZ, t. 9, s. 175; E. Bianchi, *Qu'est-ce que le dimanche?* „Recherches de Science Religieuse” 93 (2005), s. 27-51.

15 S. Wyszyński, *Patrzymy trzeźwo w żłób betlejemski*. Przemówienie do lekarzy podczas opłatki, Warszawa, 27.12.1960, w: DZ, t. 6, s. 508. Por. LF 30; GE 129, 135; SpS 49.

16 S. Wyszyński, *Najbliższy Tobie jest Bóg-Miłość*. Do młodzieży licealnej, Szymanów, Liceum Sióstr Niepokalanek, 21.03.1971, w: KiPA, 1971, t. 36, s. 152-153.

17 Por. H.U. von Balthasar, *Teologia 2. Prawda Boga*, Kraków 2004, s. 126-132; P. Lapide, *Il discorso della montagna*, Brescia 2003, s. 54-58; J. Auer, J. Ratzinger, *Gesù il Salvatore*. *Cristologia*, t. 4/1, Assisi 1993, s. 58-568; R. Schnackenburg, *Il Vangelo di Giovanni*, t. 3, Brescia 1978, s. 76-84.

18 Por. DiM 4; X. Léon-Dufour, *Miłosierdzie*, STB s. 479-480.

zrodzenie do wiary (por. 1 Kor 4,15; Flm 10; Ga 4,19)¹⁹. Żydzi dobrze wiedzieli, że zwrócenie się do kogoś po imieniu jest wyrazem głębokiej zażyłości. Znać czyjeś imię, to jakby znać jego wnętrze. W Biblii imiona bohaterów zdradzają to, co skrywa się za ich powierzchownością, co jest dostępne tylko dla wtajemniczonych, dla tych, którzy do tego wnętrza zostali zaproszeni, przed którymi ktoś się otworzył. Wypowiedzenie czyjegoś imienia jest zarazem dotknięciem tego, co święte dla wzywanej osoby.

Dlatego Kościół przypomina: „Wszyscy wierni są powołani do świętości chrześcijańskiej. Jest ona pełnią życia chrześcijańskiego i doskonałą miłością, i urzeczywistnia się przez wewnętrzne zjednoczenie z Chrystusem, a w Nim, z Trójcą Świętą”²⁰. Uczestnictwo w świętości samego Boga, które bierze swój początek w sakramentach i życiu wiary, jest powołaniem wszystkich, nie przywilejem niektórych²¹. Obejmuje ona duchownych i świeckich; osoby żyjące w małżeństwie i ludzi samotnych; także tych, którzy posiadają i użytkują własne dobra, zajmują się sprawami doczesnymi, wykonują określone zawody, pełnią swoje misje i oddają się różnym zajęciom – działalności politycznej, gospodarczej, społecznej, prawodawczej²².

Chrześcijanin z wielkim szacunkiem odnosi się do imienia każdego człowieka, gdyż imię jest ściśle związane z tożsamością i godnością ludzką (por. J 10,3; Ap 19,12)²³. Prymas Polski przypominał: „*Res sacra homo*». Święta to rzecz – człowiek”²⁴. Stąd wobec każdego człowieka, a zwłaszcza młodych, oczekiwanie, aby cechowała ich „postawa ochotnego dawania siebie innym z miłością, postawa służby braciom: umysłem, wolą, sercem, duszą i ciałem, wartościami duchowymi, religijnymi, nadprzyrodzonymi i społecznymi, całą osiągniętą wiedzą, przygotowaniem do życia”²⁵.

19 Por. SpS 4; H.U. von Balthasar, *Gloria 7: Nuovo patto*, Milano 1977, s. 352-357; A. Fumagalli, F. Mansi, *Attirerò tutti a me. Ermeneutica biblica ed etica cristiana*, Bologna 2007, s. 309-319; J. Ratzinger, *Creazione e peccato. Catechesi sull'origine del mondo e sulla caduta*, Cinisello Balsamo 1987, s. 54-59.

20 KKKK 428.

21 Por. CL 16-17.

22 Por. Jan Paweł II, *Nie lękajcie się*. Homilia podczas Mszy św. i kanonizacji bł. Kingi, Stary Sącz, 16.06.1999, „L'Osservatore Romano” 20 (1999) nr 8, s. 107-109.

23 Por. KDK 22; A.-M.-Z. Igrurukwayo, *Exaltation de Jésus en croix dans l'Évangile selon saint Jean et la vie morale*, „Annales de l'École théologique S. Cyprien” 9 (2001), s. 287-320; J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, dz. cyt., s. 238-242.

24 S. Wyszyński, *Kościół obecny w świecie współczesnym*. Kazanie do wiernych o Soborze Watykańskim II, Warszawa, kościół świętego Wojciecha, 6.01.1966, w: DZ, t. 16, s. 64.

25 Tenże, *Dobry Pasterz – daję ...* Kazanie w czasie sumy, Gniezno, w uroczystość świętego Wojciecha, 29.04.1963, w: DZ, t. 10, s. 403.

W momencie narodzenia każdy człowiek otrzymuje nadane mu przez rodziców imię, które w znacznym stopniu będzie utożsamiane z jego osobą. Także już poprzez nadane imię, zdaniem kardynała, „rodzice muszą się stać pierwszymi zwiastunami wiary dla swoich dzieci, a rodzina musi być małym domowym Kościołem (Sobór Watykański II)”²⁶. Znajomość ludzkiego imienia świadczy o zażyłości i zaufaniu oraz więzi łączącej osoby na drogach ziemskiego pielgrzymowania (por. Łk 18,9; 2 Kor 1,9; 2 Tes 3,4; Flm 21), co powinno pomagać w budowaniu wspólnoty życia i codzienności (por. Dz 2,42; 2 Kor 1,7; Flp 4,14; 1 J 1,6-7)²⁷.

Prymas wskazywał: „W rodzinie doznaje człowiek najtrwalszych uczuć miłości. Bóg zespała tą miłością serca rodziców i dzieci. Tylko ta miłość uzdalnia do pełnego zapomnienia o sobie i oddania się dziecku”²⁸. Imię jest także osobowym i indywidualnym werbalnym symbolem życia. Kardynał przypominał, że „sens i wartość życia ukazał nam Chrystus. Betlejem to przede wszystkim apoteoza życia ludzkiego w pełni, życia Bożo-ludzkiego, które daje wolność i swobodę”²⁹. Cała ludzkość znajduje w Jezusie Chrystusie zasadę jedności, pozwalającą spotkać się razem, gdy już nie dzieli jej bariera płci, rasy czy rangi społecznej, „Wszyscy bowiem jesteście kimś jednym w Chrystusie Jezusie” (Ga 3,28), wręcz „Chrystusa Jezusa”³⁰. Jan Paweł II wypracował, na bazie nauczania Pawłowego, całą mistykę życia „uchrystusowionego”³¹.

Franciszek zauważa, że „chrześcijanie stanowią «jedno» (por. Ga 3,28), nie tracąc swojej indywidualności, a w służbie innym każdy zyskuje do końca własne życie”³². Nie chodzi tutaj tylko o społeczną jedność z Chrystusem, ale o indywidualne zjednoczenie z Nim. Jednocześnie następuje jedność wszystkich z Chrystusem, która znosi różnice religijne, społeczne, naturalne (por. Kol 3,11; 1 Kor 12,13)³³. Z kolei Jan Paweł II przypominał: „Każdy chrze-

26 Tenże, List Prymasa do polskich rodzin przygotowujących się na nawiedzenie kopii obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej, Gniezno, 15.08.1978, w: KiPA, t. 60, s. 228-229.

27 Por. DCE 20, 32; F.-X. Durrwell, *Il Padre. Dio nel suo mistero*, Roma 1998, s. 211-225.

28 S. Wyszyński *Biada człowiekowi samemu*, „Ład Boży” 1945, nr 4, s. 3.

29 Tenże, *Przy żłóbku dziecięctwa i wolności*. Do młodzieży akademickiej podczas „opłatka”, Warszawa, kościół świętej Anny, 19.12.1968, w: KiPA t. 30, s. 201.

30 Por. Franciszek, *Ku Kościołowi synodalnemu...*, dz. cyt., nr 52.

31 Por. RD 7; CL 12.

32 LF 22.

33 „Jednocześnie prosimy Boga o umocnienie jedności w Kościele, jedności ubogaconej różnorodnościami, które jedną się dzięki działaniu Ducha Świętego. «Wszyscyśmy bowiem w jednym Duchu zostali ochrzczeni, [aby stanowić] jedno Ciało» (1 Kor 12,13), gdzie każdy wnosi swój własny, szczególny wkład” (FT 280). Por. H.U. von Balthasar,

ścijanin obmyty wodą ze świętego źródła słyszy głos, który niegdyś rozległ się nad brzegiem Jordanu: «Tyś jest mój Syn umiłowany, w Tobie nam upodobanie» (Łk 3,22), i wtedy wie, że został przyłączony do umiłowanego Syna, sam stając się synem przybranym [...] i bratem Chrystusa³⁴. Ponadto zjednoczenie z Chrystusem sprawia, że ochrzczeni stają się w sensie duchowym potomkami Abrahama, spadkobiercami obietnic, które on niegdyś od Boga otrzymał (por. Ga 3,6-9.29; J 17,21-22; Flp 3,3)³⁵. Zatem do osób bliskich, znajomych, pozostających w bliskich kontaktach wypada nam zwrócić się po imieniu. Podobna zasada obowiązuje w Nowym Przymierzu w kontaktach człowieka z Bogiem.

3. Imienna tajemnica chrztu

Spśród wszystkich słów Objawienia, jedno jest szczególne, jest nim imię Pańskie. Bóg objawia Ludowi Przymierza swoje imię, czyli otwiera się przed nim, pozwala się poznać, udziela dostępu do siebie (por. Rdz 3,20; 1 Sm 25,25; Mt 1,21.23; Łk 1,13.63). Imię Boga jest zarazem kluczem do Jego serca (por. J 10,3; Ap 19,12). W tym momencie można pomyśleć, do jakiej potęgi wierzący otrzymuje klucz – zwracają się do Boga po imieniu, wchodząc w zażyłą relację z miłością, prawdą, ze sprawiedliwością, z dobrem (por. Rdz 2,19-20; 2 Sm 5,9; 12,28; Ps 49,12)³⁶. Można by wymieniać bardzo szeroką listę przymiotów Boga, które poznaje się na kartach Pisma Świętego, a które zostały objawione w Jezusie Chrystusie. Kardynał Wyszyński wskazywał na pomoc i wzór pełnej Prawdy: „A wszyscy ludzie, choćby byli bardzo mądrzy, rozumni, zasłużeni, genialni – znają tylko część prawdy. Pełnią Prawdy jest Chrystus³⁷. Posiada On także imię, które przysługuje wyłącznie Bogu

Spiritus Creator: Saggi teologici, t. 3, Brescia 1972, s. 142-147; B. Häring, *Liberi e fedeli in Cristo. Teologia morale per laici*, t. 1, Roma 1980, s. 315-321.

34 CL 11.

35 Por. KDK 24; Franciszek, Bulla *Nadzieja zawieść nie może*, 17; GE 146; CV 54; R.E. Brown, *Giovanni. Commento al Vangelo spirituale*, Assisi 1999, s. 1452-1454; F.-X. Durrwell, „*Siete stati chiamati*”, w: *Chiamati alla libertà. Saggi di teologia morale in onore di Bernard Häring*, ed. H. Boelaars, R. Tremblay, Roma 1980, s. 7-22; G. Greshake, *Il Dio unitrino. Teologia trinitaria*, Brescia s. 285-289.

36 Por. C. Westermann, *Genesi*, Casale Monferrato 1989, s. 27-41; M. Rupnik, *Dire l'uomo, I: Persona, cultura della Pasqua*, Roma 1997, s. 179-225; H.U. von Balthasar, *Teodrammatica*, 4: *Lazione*, Milano 1999, s. 147-152.

37 S. Wyszyński, *Czy Chrystus się zestarzał?* Bydgoszcz, kościół świętego Wojciecha, 18.10.1973, w: KiPA, t. 44, s. 270.

(por. Dz 5,41; Flp 2,10-11; 3 J 7)³⁸. Dlatego chrześcijanin powinien modlić się i działać w Jego imię, to znaczy, w bardzo szczególnym zjednoczeniu z Jego potęgą (por. Mt 7,22; Mk 16,17; Łk 10,17; J 14,13-14; Dz 3,6), w nadziei otrzymania nowego imienia (por. Iz 62,2; Ap 2,17; 3,12; 14,1), być może tego, które jest ponad wszelkim imieniem (por. Flp 2,9), albo tego, dzięki któremu będziemy nazwani synami Ojca (por. Mt 5,9; 1 J 3,1)³⁹. Kościół wskazuje, że „imię jest bardzo ważne, bowiem Bóg wzywa każdego po imieniu, w jego jedyności”⁴⁰.

Bóg objawia każdemu ochrzczoneму – czyli swojemu dziecku – swoje imię, pozwala się określić Ojcem, zwracać się po imieniu. W Kościele od początku w imię Boga sprawowany jest sakrament chrztu świętego (por. Dz 8,12.16.36.38; 16,15; 22,16; 1 Kor 1,13-17; Hbr 6,2). Usłyszeć czy wypowiedzieć: „Ja ciebie chrzczę w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego” (por. Mt 28,19), to doświadczyć o wiele więcej aniżeli usłyszeć czy wypowiedzieć słowa wskazujące na Boga⁴¹. Tak więc chrzest poświęca ochrzczonych i czyni własnością trzech osób Trójcy Świętej. Jan Paweł II przypominał: „Każdy ochrzczony staje się dzieckiem Boga Ojca, Jezus, Syn Boży, staje się jego bratem, a Duch Święty obdarza go swoją miłością”⁴². Prymas Tysiąclecia wskazuje tutaj także na wymiar komunijny: „Naród polski, ochrzczony w dzieciach swoich, tworząc własne dzieje ojczyste, stworzył również dzieje narodu chrześcijańskiego”⁴³.

Rodzice, „przy chrzcielnicy odkrywają, że ich dziecko jest odtąd dzieckiem Boga, «odrodzonym z wody i Ducha Świętego» i że zostało im powierzone, aby czuwali nad jego «postępem w mądrości i latach, w łasce u Boga i ludzi»”⁴⁴, po tej kąpieli odradzającej (por. Tt 3,5; J 3,5-6.8), ku nowemu

38 Por. GE 92, 118; KKKK 81; J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, Kraków 2006, s. 228-232; N. Capizzi, *L'uso di Fil 2,6-11 nella cristologia contemporanea (1965-1993)*, Roma 1997, s. 126-178.

39 Por. GE 88; J. Ratzinger, *Eschatologia – śmierć i życie wieczne*, Poznań 1984, s. 254-257; W. Kasper, *Papież. Franciszek. Rewolucja czułości i miłości*, s. 70-71, 82-83; E. Bosetti, *Il Figlio...*, dz. cyt., s. 227-245.

40 KKKK 264.

41 Por. EG 19; KKKK 254, 256.

42 DV 52.

43 S. Wyszyński, *Tok Tysiąclecia Chrztu Polski w bazylice prymasowskiej*, Gniezno, 1.01.1966, w: DZ, t. 16, s. 7.

44 Tenże, List pasterski do rodziców katolickich na uroczystość Świętej Rodziny, „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 58 (1976) nr 12, s. 358. Por. J. Ratzinger – Benedykt XVI, *Nowe porywy Ducha. Ruchy odnowy w Kościele*, Kielce 2006, s. 19-26.

stworzeniu (por. 2 Kor 5,17; Ga 6,15; Kol 3,10)⁴⁵. To właśnie ta wzajemna znajomość imion zarówno przez ochrzczonego, jak i Boga, pozwala na zawiązanie szczególnego rodzaju więzi, która jest bardzo ważna dla samego chrześcijanina (por. Mt 5,9; 1 J 3,1)⁴⁶. Dlatego Prymas Tysiąclecia przypomina: „Każdy katolik wie, że dziecko ludzi stało się przez chrzest dzieckiem Boga; że wobec tego wszyscy mamy jednego Ojca; że wobec tego jesteście sobie braćmi w Chrystusie; że w Nim mamy obowiązek sobie pomagać: «Jeden drugiego brzemia noście» (Ga 6,2)”⁴⁷. Prymas także zauważył: „Służebność to przede wszystkim świadomość, że korzystamy z pomocy ludzi, którzy nas otaczają. A sprawiedliwość zamienna wymaga, abyśmy czerpiąc pomoc od innych, sami również poczuwali się do niesienia jej otoczeniu, chociaż byśmy do tego nie byli wzywani”⁴⁸.

4. Dar imienia Boga

Znajomość Trójosobowego imienia Bożego uświadamia człowiekowi wiary samo istnienie Boga oraz Jego działanie, pozwala zwracać się do Niego bezpośrednio w różnych sytuacjach życia, daje poczucie bliskości i więzi (por. Pwt 12,5; 2 Sm 7,13; 1 Krl 3,2; 8,16)⁴⁹. Wyrazem takiego przekonania są słowa wypowiedziane przez prymasa w 1966 roku: „Bóg daje człowiekowi swoje Imię, pozwala nazywać się po Imieniu i zwracać się do Siebie jak do każdego człowieka”⁵⁰. Oferta zwrotna relacji ku życiu i miłości (por. Wj 3,13-16; J 17,26). Dlatego zdaniem kardynała „hańbą naszych czasów jest to, że nie brak usiłowań pozbawienia młodzieży wiary w Boga i związku z Kościołem

45 Por. CV 53; KKK 1265; S. Légasse, *L'Épître de Paul aux Galates*, s. 302-308; H.U. von Balthasar, *Spiritus Creator*, t. 3, s. 143-147.

46 Por. KKK 2143; R. Tremblay „*Ma io vi dico...*” *L'agire eccellente specifico della morale cristiana*, Bologna 2005, s. 97-101; E. Bosetti, *Il Figlio...*, dz. cyt., s. 227-245.

47 S. Wyszyński, *Przyrzekamy Ci wychować młode pokolenie w wierności Chrystusowi*, w: DZ, t. 2, s. 74. „Podczas gdy w świecie, zwłaszcza w niektórych krajach, wybuchają w różnych formach wojny i starcia, my chrześcijanie podkreślamy potrzebę uznania drugiego człowieka, leczenia ran, budowania mostów, zacieśniania relacji i pomagania, by «jeden drugiego nosił brzemia» (por. Ga 6,2)”. EG 67.

48 S. Wyszyński, *Wzajemna służba społeczna w narodzie polskim*, Uroczystość Królowej Polski, Jasna Góra, 3.05.1978, w: KiPA, t. 60, s. 15.

49 Por. G. Ravasi, *La paternità divina nella Bibbia*, Bologna 2000, s. 24-27; G. von Rad, *Genesis. La storia delle origini*, Brescia 1993, s. 98-118.

50 S. Wyszyński, „*Te Deum*” *Tysiąclecia Młodzieży Akademickiej*, w: tenże, *Głos z Jasnej Góry*, Warszawa 1984, s. 205.

– wbrew głosowi sumienia wszystkich cywilizowanych narodów”⁵¹. To działania, które niszczą jeden z podstawowych elementów ludzkiej tożsamości oraz dynamiki jej rozwoju w ziemskim pielgrzymowaniu⁵². Tymczasem jedynie wiara może oświecić sumienie (por. Rz 13,4-5; 1 Tm 1,5.19; 3,9; 2 Tm 1,3; Tt 1,15) czyniąc je dobrym i nienagannym (por. Dz 23,1; Rz 9,1; 2 Kor 1,12; Hbr 13,13; 1 P 3,16.21)⁵³. Przecież dobre sumienie czyni człowieka wolnym (por. 1 Kor 10,29).

Objawione przez Boga człowiekowi imię jest także dane chrześcijaninowi po to, aby mógł je uwielbiać, wychwalać i błogosławić (por. Iz 29,23; Mt 6,9). Akty adoracji są obowiązkiem człowieka (por. Mt 4,10; Łk 4,8; Pwt 6,13), zwłaszcza wobec Boga (por. Dz 10,25-26; Ap 19,10; 22,8-9) i powinni to czynić wszyscy ludzie (por. 1 Kor 14,25; Ap 14,7; 15,4; Rz 14,11; Ef 3,14)⁵⁴. Modlitwa, która jest osobistą rozmową człowieka z Bogiem, a w szczególności modlitwa uwielbienia powinna zawierać adresata, do którego jest kierowana (por. Dz 2,36). Dlatego prymas Wyszyński przypominał: „Bóg, [...] pragnie z nim [człowiekiem] rozmowy, pragnie, aby Ten zwracał się do niego w każdej życiowej sytuacji, dziękując za łaskę rozmowy”⁵⁵. Co więcej, ważna jest także wspólnotowa, eklezjalna modlitwa, „ale, aby ludzie przyszli do świątyni, muszą tego pragnąć, muszą wierzyć, a prawdy wiary muszą

51 Tenże, List wielkopostny do duchowieństwa i wiernych o zagrożeniu moralności narodu, Gniezno-Warszawa, 2.02.1968, w: LPPP, s. 572-573

52 „Niedawno odbył się w Warszawie zjazd ludzi, zgromadzonych w specjalnym towarzystwie dla krzewienia niewiary, które wstydliwie osłania się terminem «krzewienia kultury świeckiej». To znaczy – kultury bez wiary w Ojca Niebieskiego i Bożego Syna, bez Krzyża Chrystusowego i Ewangelii, bez Matki Najświętszej i Kościoła, bez Mszy świętej i sakramentów. W takim duchu miałby być wychowywany nasz Naród, nasze dzieci i młodzież”. Tenże, *Tylko wiara prowadzi naród do pokoju społecznego*. Zakończenie naświetlenia Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej w diecezji sandomierskiej, Skarżysko-Kamienna, 10.06.1973, w: KiPA, t. 43, s. 150.

53 Por. SpS 14; GE 73; S. Panimolle, *Lettera pastorale del Vangelo*, t. 3. Bologna 1984, s. 312-320; A. Scola, *Chi è la Chiesa? Una chiave antropologica e sacramentale per l'ecclesiologia*, Brescia 2005, s. 212-219.

54 Por. H.U. von Balthasar, *Gloria*, 6: *Attico patto*. Milano 1980, 143-146; G. Paximadi, *E io dimorerò in mezzo a loro. Composizione e interpretazione di Es 25-31*, Bologna 2004, s. 123-148; C. Reynier, *La bénédiction en Éphésiens 1,3-14. Élection, filiation, rédemption*, „Nouvelle Revue Théologique” 118 (1996), s. 182-199.

55 S. Wyszyński, „*Te Deum*” *Tysięciece Młodzieży Akademickiej*, dz. cyt., s. 205-206.

poznać w rodzinie”⁵⁶ – przypomina prymas Polski. Z kolei Jan Paweł II mówi o solidarności w modlitwie⁵⁷.

Należy pamiętać, że modlitwa spełnia bowiem funkcję jednoczącą, ze-spala ludzi ze sobą, tworzy więź pokoleń. A także posiada rangę świadectwa. Ze względu na sytuację eschatologiczną, wyznaczającą nową relacją między Bogiem a ludźmi – relacją dzieci do Ojca – modlący się jest pewien tego, że będzie wysłuchany (por. Mt 7,7; Mk 11,23-24; J 14,13; 15,16; 16,23-26), gdyż może się modlić słowami samego Jezusa, wołając „Abba” (Łk 14,36; Mk 11,2; Rz 8,15; Ga 4,6)⁵⁸. Zauważa Franciszek: „«Abba – Ojciec» jest najbardziej charakterystycznym słowem doświadczenia Jezusa, które staje się centrum doświadczenia chrześcijańskiego (por. Rz 8,15)”⁵⁹. Ostatecznie, jak przypomina nauczanie Kościoła, „objawiając swoje imię Bóg pozwala poznać bogactwo zawarte w swojej najgłębszej tajemnicy”⁶⁰.

5. Szacunek dla imienia

Imię Pańskie wypowiedane przez nasze usta powinno być wymawiane z szacunkiem i należną mu czcią, ponieważ jest święte⁶¹. *Kompendium Katechizmu* wskazuje: „Święte imię Boże otaczamy szacunkiem, gdy używamy go po to, by jej błogosławić, wychwalać, uwielbiać”⁶². Chodzi o respektowanie wartości jakie ono z sobą i w sobie niesie, tak w wymiarze osobowym, jak i rzeczowym, własnym albo cudzym. Wyrazem takiego przekonania są dosadne i niepozostawiające wątpliwości słowa wypowiedziane przez kard. Wyszyńskiego: „Chrześcijanin wypowiadając Imię Boga, czyni to z czcią i należnym mu szacunkiem, w przeciwnym razie nie zasługuje na miano dobrego chrześcijanina. Powinien pamiętać, że zwraca się do swojego Ojca,

56 Tenże, List Prymasa do polskich rodzin przygotowujących się na nawiedzenie kopii obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej, Gniezno, 15.08.1978, w: KiPA t. 60, s. 228-229.

57 Por. Jan Paweł II, *Solidarność to brzmie niesione razem, we wspólnocie*, Gdańsk-Zaspa, 12.06.1987, w: *Pielgrzymka do Ojczyzny 1979...*, dz. cyt., s. 497.

58 Por. J. Ratzinger – Benedykt XVI, *Chrześcijańskie braterstwo*, dz. cyt., s. 51-56; tenże, *Święta wiara. O teologii mszy świętej*, Kraków 2006, s. 27-32; J.A. Fitzmyer, *Lettera ai Romani. Commentario critico-teologico*, Casale Monferrato 1999, s. 584-596; B. Testa, *I sacramenti della Chiesa*, Milano 2001, s. 172-178; S. Légasse, *L'Epistola di Paolo ai Romani*, Brescia 2004, s. 382-395.

59 LF 19.

60 KKKK 40.

61 Por. KKK 2161.

62 KKKK 447.

że mówi o swoim Ojcu, który o nim nieustannie pamięta”⁶³. Natomiast sam Jezus mówił o „swym Ojcu” (por. Mt 7,21; 10,32; 11,27; Mk 14,36; Łk 2,49).

Święty Paweł zaś nawet zachęcał, aby do Boga zwracać się „Abba! Ojcze” (por. J 17,6; Ga 4,6; Rz 8,15). Wszyscy wierzący są synami Bożymi, dziećmi Boga (por. Łk 11,2; J 1,12.18; Rz 8,15.29; Ga 4,6; 1 P 1,17; 1 J 3,1)⁶⁴. Jan Paweł II wyjaśniał: „Zjednoczenie Chrystusa z człowiekiem samo w sobie jest tajemnicą, w której rodzi się «nowy człowiek» powołany do uczestnictwa w Bożym życiu [...]. Zjednoczenie Chrystusa z człowiekiem jest mocą i źródłem mocy wedle tego, co tak zwięźle wypowiedział w Prologu swej Ewangelii św. Jan «Wszystkim tym, którzy Je przyjęli dało moc, aby się stali synami Bożymi» (J 1,12)”⁶⁵. Stosowanie tego określenia przez pierwsze wspólnoty chrześcijan jest odbiciem sposobu, w jaki korzystał z niego sam Chrystus (por. Mk 14,36). „Abba” wyraża zażyłość Syna z Ojcem (por. Mt 11,25-26; J 3,35; 5,19-20; 8,28-29). Dzieło podjęły usta chrześcijan (por. Rz 8,15; Ga 4,6), których Duch (por. Rz 5,5) czyni synami Boga (por. Mt 6,9; 17,25; Łk 11,2)⁶⁶.

Należy pamiętać, że imię Boże jest święte ze swej natury, niezależnie od tego czy je wymawiamy, czy nie. Dlatego wierzący powinni prosić, aby imię Boże zostało uświęcone w nas, abyśmy sami zostali uświęceni i prowadzili życie świętych. Bóg zawsze pozostanie święty, niezależnie od ludzkich postaw i odniesień. Cześć i uwielbienie imienia Bożego niczego istotnego chwale Bożej nie dodaje, podobnie jak grzech i zło nie ujmuje. Mają jednak wpływ na ludzkie uświęcenie, a może czasem zbrukanie, oddalenie od świętości, doskonałości.

Zdaniem Prymasa Tysiąclecia, patrząc na kontekst chrześcijańskiego życia oraz „widząc trudności, jakimi są różnice ideologiczne i światopoglądowe, musimy wołać do Boga Ojca, aby przekonał wszystkich żyjących w Polsce ludzi, że On jest Ojcem wszystkich Polaków, jak jest Ojcem czterech przeszło miliardów żyjących na globie ziemskim; aby uznano, że ten

63 S. Wyszyński, *Do nauczycieli, inżynierów, architektów i techników podczas „opłatka”*, Warszawa, Miodowa, 29.12.1972, w: KiPA, t. 41, s. 472.

64 Por. W. Kasper, *Jezus Chrystus*, Warszawa 1983, s. 96-110; A. Vanhoye, *Lettera ai Galati*, Milano 2000, s. 104-112; G. Greshake, *Il Dio unitrino*, dz. cyt., s. 284-289; G. Moioli, *Preghiera*, w: *Nuovo dizionario di teologia morale*, ed. F. Compagnoni, G. Piana, S. Privitera, Cinisello Balsamo 1999, s.1198-1201; E. Bosetti, *Il Figlio...*, dz. cyt., s. 241-247.

65 RH 18.

66 Por. GE 170; CV 5; LF 19, 21, 57; M. Bordini, *La cristologia...*, dz. cyt., s. 46-56; J.A. Fitzmyer, *Abba and Jesus' Relation to God*, w: *À cause de l'Évangile*, Paris 1985, s. 15-38; F.-X. Durrwell, *Il Padre...*, dz. cyt., s. 204-211.

Ojciec jest Miłości i że pragnie miłości dla siebie”⁶⁷. Przecież św. Jan Apostoł powie, wskazując na imię Boga, że „Bóg jest miłością” (1 J 4,8.16) i On jest ostatecznym źródłem prawdziwej miłości, wiary i życia (por. 1 J 4,7-5,3)⁶⁸.

Benedykt XVI zaś wskazuje, że chrześcijanin „wie, że Bóg jest miłością (por. 1 J 4,8) i staje się obecny właśnie wtedy, gdy nie robi się nic innego ponad to, że się kocha”⁶⁹. Misja jedynego Syna jako Zbawiciela świata (por. 1 J 4,9; J 3,16; 4,42; Rz 3,24-25; 5,8) ukazuje, że miłość jest z Boga (por. 1 J 4,7), ponieważ sam Bóg jest miłością (por. 1 J 4,16; 3,16) i daje udział w miłości temu, kto wierzy w Jego syna (por. 1 J 4,10.19; 1,3). To ten Bóg jest przedmiotem naszej wiary (por. Iz 7,9; J 14,1; Rz 4,3; Ga 3,6) i nadziei (por. Iz 8,17; Dz 24,15; Rz 4,18), bo tylko On jest Bogiem żywym i prawdziwym (por. Sdz 8,19; Ps 36,10; 1 Tes 1,9; 1 Tm 1,17).

W innym miejscu prymas powie, że „imię Boże jest święte, jest wyjątkowe i niepowtarzalne, dlatego nie wypowiadamy go bez potrzeby, nie przywołujemy go w chwilach błahych i nic nieznaczących”⁷⁰. Tylko Bóg jest Święty (por. Oz 11,9; J 17,11; 1 P 1,15-16; Ap 4,8; 6,10), a Jego imię powinno być święcone, co oznacza, że Bóg powinien być uznawany przez wszystkich ludzi za Boga (por. Iz 6,3; Mt 6,9; Łk 1,49)⁷¹, a Jego miłosierdzie „się rozciąga «z pokolenia na pokolenia» (Łk 1,50)”⁷². Mając na uwadze rzeczy czcze, tzn. bezcelowe, beztreściowe, nijakie, a nawet obelżywe, *Katechizm Kościoła Katolickiego* przypomina, że imię Boże należy wymawiać tylko po to, aby je błogosławić, wychwalać i uwielbiać⁷³. Chwałą Boga jest żyjący człowiek. W tym duchu całe święte życie ludzkie jest uświęcaniem Boga i Jego imienia.

67 S. Wyszyński, Wizyta arcybiskupa Poggi w Polsce..., dz. cyt., s. 160.

68 „Misją, którą Jezus otrzymał od Ojca, było objawienie tajemnicy Bożej miłości w jej pełni. «Bóg jest miłością» (1 J 4,8.16), ogłasza – po raz pierwszy i jedyny na kartach Pisma Świętego – Jan Ewangelista. Ta miłość jest już wtedy możliwa, widoczna i namacalna w całym życiu Jezusa. Jego osoba jest niczym innym jak tylko miłością” (Por. Franciszek, Bulla *Misericordiae vultus*, 8. Por. DCE 12).

69 DCE 31. Por. FT 4, 283; W. Kasper, *Papież...*, dz. cyt., s. 56-58.

70 S. Wyszyński, *Do nauczycieli, inżynierów, architektów...*, dz. cyt., s. 473.

71 Por. DCE 10; GE 10; KK 11; W. Kasper, *Papież...*, dz. cyt., s. 55-57; E. Bosetti, *Il Figlio...*, dz. cyt., s. 237-244; R. Penna, *Lapostolo Paolo*, dz. cyt., s. 650-656; J. Laffitte, *Il perdono trasfigurato*, Bologna 2000, s. 152-157.

72 Franciszek, Bulla *Misericordiae vultus*, 24.

73 Por. KKK 2143.

6. Wyznawanie wiary

Drugie przykazanie Dekalogu wiąże się także z używaniem imienia Pańskiego w celach wyznawania swojej wiary (por. Wj 20,7; Rz 2,24; Ap 13,6)⁷⁴. Zdaniem Prymasa Tysiąclecia „człowiek silny w wierze wie, że jest zobowiązany do nadziei wbrew nadziei [...] i jest zobowiązany do miłości, którą przewyżczać ma wszelka nienawiść, wrogości wszelkie zło. Miłość ma zniweczyć w nas instynkt walki, odzwyczajać od obyczajów wilków, uczyć braterstwa we współżyciu i współpracy z ludźmi”⁷⁵. Prymas Wyszyński wzywał, a nawet nakazywał, „abyśmy przestali mówić o nienawiści i walce, a zaczęli mówić o miłości pokoju. [...] Dopiero bowiem za cenę obrony wolności człowieka, jego praw do prawdy, sprawiedliwości, miłości, szacunku i pokoju, zapanuje na ziemi pokój Boży, którego świat dać nie może”⁷⁶.

Wolnością obdarza nas Chrystus (por. J 8,32-36; Rz 6,18-22; Ga 5,1) po to, byśmy mogli zbliżyć się do Niego i stać się Jego braćmi (por. Rz 7,3-8; 8,2-3), mając dostęp do sprawiedliwości i świętości (por. 1 Kor 7,21-22.39; Ga 3,28; 5,1)⁷⁷. Dlatego Benedykt XVI przypomina, że „wierność człowiekowi wymaga wierności prawdzie, która jako jedyna gwarantuje wolność (por. J 8,32)”⁷⁸. Zatem świadectwo wiary urasta do rangi osobowego daru w jej żywotności i dynamice posługi wobec dzieł ewangelizacyjnych i ku budowie cywilizacji miłości. Jest ona pozytywnym przekazem Bożego imienia, środkiem budującym pokój, solidarność, braterstwo, jedność, a wszystko w imię Jedynego Boga. Może jednak występować niestety małoduszność, która polega na nieuznawaniu znaków Bożego Słowa i konsekwentnie na nieposłuszeństwie i nieokazywaniu zaufania Bogu (por. Mt 6,30; 8,26; 14,31; 16,8; Łk 12,28)⁷⁹.

⁷⁴ Por. tamże 2145.

⁷⁵ S. Wyszyński, *Tylko wiara prowadzi naród do pokoju społecznego*. Zakończenie nawiedzenia Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej w diecezji sandomierskiej, Skarżysko-Kamienna, 10.06.1973, w: KiPA, t. 43, s. 149-151.

⁷⁶ Tenże, *Milenijne gody Świętego Kościoła łomżyńskiego*, Łomża, 7.08.1966, w: DZ, t. 17, s. 359.

⁷⁷ Por. LF 22; EG 113; Franciszek, Bulla *Nadzieja zawieść nie może*, 20; J. Ratzinger – Benedykt XVI, *Chrześcijańskie braterstwo*, dz. cyt., s. 53-55; H.U. von Balthasar, *Il cuore del mondo*, Casale Monferrato 1998, s. 32-38.

⁷⁸ DCE 9.

⁷⁹ Por. R. Tremblay, *Voi, luce del mondo... La vita morale dei cristiani: Dio fra gli uomini*, Bologna 2003, s. 97-116; F. Maceri, *Fiducia nella Provvidenza e procreazione responsabile. Riflessioni a proposito di un inciso della Gaudium et spes*, „Rassegna di Teologia” 45

Prymas Wyszyński zdaje sobie sprawę z faktu, że chociaż Kościół, którym przyszło mu kierować, nie znajduje się w najlepszej sytuacji, a chrześcijaństwo nie zawsze odważnie wyznają swoją wiarę, to zachęca ich jednak, aby pamiętali o swojej przynależności do Chrystusa i Jego imienia (por. Dz 5,41; Flp 2,10-11; 3 J 7)⁸⁰. Miejsce pracy czy nauki, wypoczynku, każde spotkanie z drugim człowiekiem jest okazją do manifestacji swojej wiary. „Będziecie moimi świadkami [...] aż po krańce ziemi” (Dz 1,8) wskazywał Chrystus przed Wniebowstąpieniem (por. Dz 1,1-11). Podstawową misją Apostołów, a więc i ochrzczonych, jest dawanie świadectwa o zmartwychwstaniu Jezusa (por. Łk 24,48; Dz 2,32; 3,15; 4,33; 5,32; 22,15), a także o całym Jego życiu publicznym (por. Łk 1,2; J 15,27; Dz 1,22; 10,39-40; Rz 1,1) i obejmuje ono cały wszechświat (por. Iz 45,14; Łk 2,38)⁸¹.

A jednocześnie, mając na względzie sytuację wierzących w Polsce, Stefan Wyszyński oczekiwał, „aby nikt z tego powodu, że jest człowiekiem wierzącym, że się modli, uczestniczy w służbie Bożej prywatnie czy publicznie – nie był dręczony i prześladowany”⁸². To jest oczekiwanie, jak wielokrotnie wskazywał Prymas Tysiąclecia, artykułowane w duchu powszechnych praw człowieka oraz konstytucyjnych praw wszystkich Polaków⁸³. Wręcz w duchu pokory, a jednocześnie odpowiedzialności za przyszłość, Prymas Tysiąclecia mówił, wskazując na młode pokolenia: „Prosimy, by nas nie atezowali, nie wykorzystywali swej pozycji społecznej czy politycznej do narzucania dziaćwie i młodzieży katolickiej przymusowej niewiary, laicyzacji, indyferentyzmu”⁸⁴.

(2004), s. 529-544; R. Tremblay, *Approche pour fonder la morale chrétienne sur le mystère de Jésus le Christ*, „Studia Moralia” 19 (1981), s. 213-230.

80 Por. GE 92, 118; S. Wyszyński, *Aktualność Ślubów Jasnogórskich Narodu*, Jasna Góra, 3.05.1977, w: KiPA, t. 57, s. 230-232.

81 Por. SpS 50; GE 93; tenże, *Ku Kościołowi synodalnemu...*, dz. cyt., nr 152; J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, dz. cyt., s. 141-143; L.F. Ladaria, *Antropologia teologica*, Roma-Casale Monferrato 1986, s. 12-19.

82 S. Wyszyński, *Dziełem sprawiedliwości – pokój*, Jasna Góra, 3.05.1975, w: KiPA, t. 37, s. 10-11.

83 Por. tenże, *Aktualność Ślubów Jasnogórskich Narodu*, Jasna Góra, 3.05.1977, w: KiPA, t. 57, s. 230-232; tenże, *Słowo na doroczny Dzień Środków Społecznego Przekazu*, Przemyśl, 12.06.1976, w: LPPPiE, s. 259-260.

84 Tenże, List wielkopostny do duchowieństwa i wiernych o zagrożeniu moralności narodu, Gniezno-Warszawa, 2.02.1968, w: LPPP, s. 577.

7. Laicyzacja

Kardynał doskonale wiedział, że „tak zwana laicyzacja dąży do tego, aby życiu polskiemu nadać wymiar całkowicie świecki, aby Imię Boże, Imię Chrystusa nie było wspominane w naszej ojczyźnie”⁸⁵, dlatego każdy chrześcijanin ma pamiętać o tym, że nie można się wstydzić swojej wiary. Laicyzacja to szeroka akcja i proces usuwania różnych dziedzin życia kulturowego spod wpływu czynników religijnych, a często wręcz działalność antyreligijna. To siły wrogie względem Boga i ludzi wiary, rozwijające swoją działalność od początku świata (por. Hi 9,1,3; Ps 74,13; 89,10-11; Iz 51,9). Wrogość nie powinna mieć miejsca wśród chrześcijan (por. Rdz 18,1-15; Iz 58,7; Mdr 19,13-17; Mt 25,35; Rz 12,13; Hbr 13,2)⁸⁶.

Zatem, przypominał Prymas Tysiąclecia, „musimy nie tylko wierzyć Chrystusowi, jak mówi Paweł Apostoł, ale musimy też umieć dla Niego cierpieć”⁸⁷. A przy innej okazji dodawał, że przecież „ateizm i ateizacja – to jest straszne nieszczęście Rodziny ludzkiej”⁸⁸. Stąd surowa ocena współczesnych mu przemian: „Dlatego też takie państwa, które pod pozorem przebudowy ustroju, zakładają cały program wyniszczenia Boga w sercach obywateli, są potwornością i wielkim nieporozumieniem”⁸⁹. Natomiast Joseph Ratzinger zauważa: „Jednak wbrew temu, co twierdzi marksizm i liberalizm, postęp sam z siebie nie rodzi nowego człowieka ani nowego społeczeństwa. [...] Bycie człowiekiem rozpoczyna się ciągle na nowo w każdym ludzkim jestestwie”⁹⁰.

Prymas Polski pamiętał o szerszej płaszczyźnie rozwoju Polski: „Bez kultury narodowej nie ma ani wolności, ani poczucia bezpieczeństwa, którą w wybitny sposób wzmacnia wolność religijna. Wolność religijna jest

85 Tenże, *Aktualność Ślubów Jasnogórskich Narodu*, dz. cyt., s. 231.

86 Por. G. Frosini, *Lo Spirito che da la vita. Una sintesi di pneumatologia*, Bologna 1997, s. 178-184; H.W. Attridge, *La Lettera agli Ebrei*, Città del Vaticano 1999, s. 415-428; F.-X. Durrwell, *Lo Spirito Santo alla luce del Mistero pasquale*, Roma 1985, s. 51-65; B. Häring, *Liberi e fedeli in Cristo*, t. 1, s. 314-321; R. Tremblay, *La figura del buon samaritano, porta d'entrata nell'enciclica di Benedetto XVI Deus Caritas est*, „*Studia Moralia*” 44 (2006), s. 393-409; J. Gnilka, *Il Vangelo di Matteo*, t. 2, Brescia 1991, s. 533-554.

87 S. Wyszynski, *Na progu Nawiedzenia Bogurodzicy w Gnieźnie*. Uroczystość św. Wojciecha, Gniezno 23.04.1978, w: KiPA, t. 59, s. 232.

88 Tenże, *Na uczczenie Matki Afrykańczyków*, Uroczystość ku czci błogosławionej Marii Teresy Ledóchowskiej, Tarnów, 15.05.1976, w: KiPA, t. 54, s. 60.

89 Tenże, *Król cichy... Tobie...* Konferencja na zakończenie rekolekcji urzędników, Warszawa, kościół świętej Anny, 11.04.1965, w: DZ, t. 14, s. 338.

90 J. Ratzinger, *Europa. Jej podwaliny dzisiaj i jutro*, Kielce 2005, s. 60.

znakiem bezpieczeństwa i pokoju domowego”⁹¹. Jednocześnie trzeba pamiętać, że wolność duchową wyjednał dla nas Chrystus (por. Ga 2,4; 5,1.13), a przekazał nam ją Duch Święty (por. 2 Kor 3,17); czyni nas ona niezależnymi od sądów innych ludzi (por. 1 Kor 10,29)⁹². Oczywiście w postępowaniu należy brać pod uwagę błędne sumienie drugiego, ale nie tak, aby się poddawać jego fałszywemu osądowi. Obecność imienia Boga była także gwarancją poprawnej obecności imienia każdego człowieka. Dlatego prymas nauczał: „Od dawna już ludzkość doszła do przekonania, że religia, publiczna cześć oddawana Bogu, zasady moralne, światopogląd i wolność wyznania tego światopoglądu, są to sprawy tak własne i osobiste człowieka, że nie mogą pochodzić z jakiegoś nadania”⁹³.

W praktyce życia codzienne powitanie, pozdrowienie spotkanej osoby słowami imienia Bożego: „Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus” czy „Szczęść Boże”, jest jak kropla drażąca skałę⁹⁴. Skałę, którą jest w tej sytuacji serce zlaicyzowanego, pozbawionego Boga i wartości człowieka na skutek zaślepienia bezgraniczną miłością do partii komunistycznej. Takie postawy, zdaniem kardynała, „nie mają [...] nic wspólnego ze zdrowym humanizmem i zdrową biologią, ani ze zdrowymi i prostymi zadaniami człowieka wyznaczonymi przez Stwórcę, który ukształtował ludzką naturę i nasze szczytne człowieczeństwo”⁹⁵. Jako Stwórca nadał swemu najpiękniejszemu stworzeniu osobowe imię, „tchnął w jego nozdrza tchnienie życia, wskutek czego stał się człowiek istotą żywą” (Rdz 2,7), czyniąc w ten sposób go na swój obraz i podobieństwo (por. Rdz 1,26-27)⁹⁶. Tymczasem laicyzacja

91 S. Wyszyński, *600-lecie diecezji przemyskiej*, Przemysł, katedra, 13.06.1976, w: KiPA t. 54, s. 153.

92 Por. W. Kasper, *Papież...*, dz. cyt., s. 51-53; H.U. von Balthasar, *Solo l'amore e credibile*, Roma 1982, s. 109-114; R. Tremblay, *La libertà dei figli. Saggio di teologia paolina*, w: *La coscienza morale oggi. Omaggio al prof. Domenico Capone*, ed. M. Nalepa, T. Kennedy, Roma 1987, s. 57-71; R. Penna, *L'apostolo Paolo*, s. 656-670; P. Adnès, *Sequela e imitazione di Cristo nella Scrittura e nella Tradizione*, Roma 1994, s. 101-122.

93 S. Wyszyński, *Jakiego wychowania pragniemy dla młodej Polski?* Bydgoszcz, kościół na Bielawkach, 11.06.1972, w: KiPA, t. 40, s. 178.

94 Por. tenże, *Aktualność Ślubów Jasnogórskich Narodu*, Jasna Góra, 3.05.1977, w: KiPA, t. 57, s. 231-232.

95 Tenże, *U stóp Niewiasty obliczonej w słońce*. W uroczystość Wniebowzięcia Matki Bożej, Jana Góra, 15.08.1974, w: KiPA, t. 47, s. 61.

96 Por. Franciszek, *Ku Kościołowi synodalnemu...*, dz. cyt., nr 52; Benedykt XVI, *W duchu wzajemnego zrozumienia, poszanowania i miłości*. Spotkanie z przedstawicielami niekatolickich Kościołów i Wspólnot kościelnych oraz innych religii, 25.04.2005, „L'Osservatore Romano” 26 (2005), nr 6, s. 14; Benedykt XVI, *Papież nadziei*, red. T. Sotowski, Warszawa

przynosiła kulturę śmierci, wyrażającą się między innymi w „zamachach na życie”⁹⁷, w „spisku przeciw życiu”⁹⁸.

8. Przysięga, przyrzeczenie

W swoim nauczaniu prymas nie pominął także kwestii przyrzeczeń składanych z powołaniem się na imię Boże jako uwiarygodnieniem obietnicy co do własnych działań dotyczących przyszłości. Zadaniem każdego chrześcijanina jest dotrzymanie składanej przysięgi⁹⁹. Składanie przysięgi, w której Pan Bóg jest gwarantem prawdziwości wypowiedzanych słów, nakłada na chrześcijanina dodatkowy ciężar jej dotrzymania (por. Kpł 5,4-5; Wj 20,7; Syr 23,9-10). Prymas Tysiąclecia zauważa, że „chrześcijanin, który przysięga przywołując Boga, musi dotrzymać słowa, bowiem w przeciwnym razie czyni ze Swojego Niebieskiego Ojca kłamcę, dla którego wypowiedane słowa są nic nieznaczącym faktem”¹⁰⁰. Jest to poważnym naruszeniem relacji dziecka Bożego wobec Ojca niebieskiego.

Jednocześnie prymas Polski przypominał, że „tym więcej doznamy miłości, im więcej świadczyć jej będziemy. Tym bardziej nam będą wierzyć, im bardziej my sami będziemy w prawdzie”¹⁰¹. Człowiek nie może przysięgać na Boga, gdyż Bóg nie jest własnością człowieka; jedynym gwarantem jego mowy, i to bardzo istotnym, jest braterska szczerość (por. Mt 5,36-37; 2 Kor 1,17; Jk 5,12)¹⁰². Dla nich „tak” oznacza „tak”, a „nie” oznacza „nie”. Ta formuła może być tłumaczona na różne sposoby, a więc jako: 1. Prawdziwość – jeżeli jest tak, to mówcie „tak”; jeżeli nie jest, to mówcie „nie”; 2. Szczerość – „tak” (lub „nie”) wypowiedzane ustami powinno odpowiadać „tak” (lub „nie”)

2006, s. 70-71; E.M. Curtis, *Image of God*, w: *The Anchor Bible Dictionary*, t. 3, New York 1992, s. 389-391; L.F. Ladaria, *Antropologia teologica*, s. 92-96; B. Sesboué, *Gesù Cristo l'unico mediatore. Saggio sulla redenzione e la salvezza*, t. 1, Cinisello Balsamo 1990, s. 225-251.

97 EV 11.

98 EV 13.

99 Por. S. Wyszyński, *Na uroczystość Świętego Tomasza z Akwinu*, 28.02.1967, w: LPPP, s. 535.

100 Tamże.

101 Tenże, *Milenijne gody w Wiślicy*, Koronacja „Madonny Łokietkowej” podczas *Te Deum* Tysiąclecia Diecezji Kieleckiej, Wiślica, 17.07.1966, w: DZ, t. 17, s. 288.

102 Por. H.U. von Balthasar, *Teologia misterium paschalnego*, Kraków 2001, s. 162-173; F.-X. Durrwell, *Il Padre*, s. 195-209; R. Tremblay, *Radicati e fondati nel Figlio. Contributi per una morale di tipo filiale*, Roma 1997, s. 125-140; E. Bosetti, *Il Figlio e i figli di Dio*, s. 218-232.

serca; 3. Uroczyste podkreślenie znaczenia – powtórzenie „tak” lub „nie” jako uroczysta formuła potwierdzenia lub negowania, która powinna wystarczać do wyrażenia prawdy, nie byłoby wówczas konieczności uciekania się do przysięgi angażującej Boga. W takim duchu wszystko, co się jeszcze dodaje, pochodzi albo z braku wzajemnego zaufania i szczerości, albo od złego ducha.

Złożona sytuacja polityczna i gospodarcza w czasach PRL-u przyczyniła się do pogłębienia braku zaufania na różnych poziomach życia społecznego, wobec czego rozpowszechnił się zwyczaj powoływania się na Pana Boga jako poręczyciela prawdy wypowiadanych słów. Kardynał jako duchowy Ojciec Narodu czuł potrzebę zwrócenia uwagi, aby angażowanie Pana Boga w wypowiadane przez człowieka słowa, służyło jedynie udowodnieniu naszej niewinności¹⁰³. Tymczasem, jak uczy Jan Paweł II, wina moralna „prowadzi do rozkładu moralności całego społeczeństwa, ponieważ podaje w wątpliwość obiektywność prawa moralnego w ogóle i neguje absolutny charakter moralnych nakazów, dotyczących określonych czynów ludzkich, a ostatecznie wprowadza zamęt w dziedzinę wszelkich sądów o wartościach”¹⁰⁴.

W swoim nauczaniu Prymas Tysiąclecia zaznacza, że krzywoprzysięstwo jest grzechem przeciwko Panu Bogu, a każdy katolik ma obowiązek przypominać grzeszącego, jeśli jest świadomy jego grzechu. W przypadku zaniechania tego daje przyzwolenie na grzech, przez co sam w nim uczestniczy (por. 2 Tes 3,15; Syr 19,13-17; Mt 17,3; 18,15-17; Dz 2,40)¹⁰⁵. Jan Paweł II – nawiązując do upomnień prorockich dotyczących wolności i sprawiedliwości społecznej – sformułował własne: na rzecz „wyższego ideału solidarności, wielkoduszności i braterstwa”¹⁰⁶. Prymas przypominał, że „ostatecznym celem człowieka jest połączenie się z Bogiem w wiecznym szczęściu. Do tego celu zdążamy z pomocą Kościoła przez wypełnianie przykazań i uświęcenie własne”¹⁰⁷.

Jednocześnie Jan Paweł II wskazuje, że „wielu chrześcijan wydaje się zapominać, że głoszone przez Kościół nakazy i zakazy są jedynie głoszeniem

103 Por. P. Raina, *Te Deum Narodu Polskiego. Obchody Tysiąclecia Chrztu Polski 1966/67*, Olsztyn 1991, s. 251.

104 VS 104; CL 4; Por. Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Reconciliatio et paenitentia*, nr 18.

105 Por. KKK 1829; J. Ratzinger, *Elementi di teologia fondamentale. Saggi sulla fede e sul ministero*, Brescia 1986, s. 31-38; P. Raina, *Te Deum...*, dz. cyt., s. 251.

106 Jan Paweł II, *Służba sprawie wolności i sprawiedliwości*. Audiencja generalna, 10.01.2001, „L'Osservatore Romano” 22 (2001), nr 4, s. 5.

107 S. Wyszyński, *Człowiek – istotą nieznaną*, „Ład Boży” 1945, nr 2, s. 3.

orędzia samego Chrystusa¹⁰⁸. Natomiast Bóg sam zobowiązuje się albo mocą obietnicy, albo przez przysięgę (por. Łk 1,73; Dz 2,30; Hbr 3,11; 6,13), natomiast ludzie w rodzaju Heroda czy Piotra przysięgając, gotują sobie zagładę (por. Mt 14,7,9; 26,63-64.72.74; Mk 6,23.26; 14,71)¹⁰⁹. Każda fałszywa przysięga jest zabroniona „ponieważ wzywa się Boga, który jest Prawdą, by był świadkiem kłamstwa”¹¹⁰.

9. Milenijne świadectwo

Kościół kierowany przez Kardynała Stefan Wyszyńskiego przeżywał bardzo ważne obchody Tysiąclecia Chrztu Polski. Jan Paweł II nauczał, że „już na płaszczyźnie istnienia, czyli wcześniej aniżeli na płaszczyźnie działania, chrześcijanie są latoroślami jednego krzewu winnego – Chrystusa, są żywymi członkami jednego Ciała Pańskiego, zbudowanego w mocy Ducha Świętego”¹¹¹. Mając na względzie tajemnicę Kościołów lokalnych, należy pamiętać, że „ożywione komunią, która jest objawieniem miłości Boga, podstawą i uzasadnieniem nadziei, która zawieść nie może [...] będą doskonałym jaśniejącym odbłaskiem Trójcy i znakiem, który frapuje i pobudza do wiary”¹¹². W udzielaniu chrztu widział Kościół swoją działalność, nawiązując w ten sposób do nakazu misyjnego Chrystus Zmartwychwstałego (por. Mt 28,19).

Dzięki obecności osobistej Chrystusa i asystencji Ducha Świętego, mimo największych przeszkód i trudności, Kościół będzie prowadzić dzieło zbawienia ludzkości szczęśliwie do końca (por. Mt 18,8; 28,20)¹¹³. Zdaniem prymasa polskie millenium miało „być [to] jakieś wielkie powstanie ducha, podniesienie myśli, spotęgowanie woli i uwrażliwienie serc na tę dziejowa chwilę”¹¹⁴. Chrztost to przecież uczestnictwo w świętości samego Boga, w mo-

108 VS 25.

109 Por. R.E. Brown, *La morte del Messia. Un commentario ai racconti della passione nei quattro vangeli*, Brescia 1999, s. 1278-1286; P. Bonnard, *L'Évangile selon saint Matthieu*, Neuchâtel 1963, s. 364-371; M. Bourke, *L'Epistola agli Ebrei*, w: *Nuovo grande commentario biblico*, red. R.E. Brown, J.A. Fitzmyer, R.E. Murphy, Brescia 2002, s. 1210-1213.

110 KKKK 448.

111 CL 55.

112 EiE 28.

113 CV 78; GE 129; EG 160-162; Franciszek, *Ku Kościołowi synodalnemu...*, dz. cyt., nr 32.

114 S. Wyszyński, *Akademicy przed Milenium. Do męskiej młodzieży akademickiej*, Warszawa, kościół św. Jakuba, 7.05.1958, w: DZ, t. 4, s. 112. Por. QAm, nr 64.

cach Ducha Świętego (por. Ef 2,21; Łk 3,16; 1 Kor 3,16-17; 1 P 2,9)¹¹⁵. Chrzest wiąże osoba Jezusa Zbawiciela, całe Jego dzieło zbawienia zaś pochodzi z miłości Ojca i dopełnia się w udzielaniu Ducha Świętego. Najważniejszą wartością jaką Naród otrzymał od Kościoła było – zdaniem prymasa Polski – „wszczepienie Kościoła w życie Narodu katolickiego, zgodnie z wezwaniem Soboru Watykańskiego II. [...] to znaczy w życiu osobistym Polaków, w ich życiu rodzinnym, narodowym, społecznym i gospodarczym”¹¹⁶. Misterium tajemnicy chrztu narodu i jego owocowanie na przestrzeni dziejów.

Warto przypomnieć, że obchody te stały się doskonałą okazją do narodowego rachunku sumienia i naszego zobowiązania wobec udzielonego nam przez Kościół chrztu świętego, który czyni człowieka dzieckiem Bożym (por. Rz 8,21)¹¹⁷. Poprzez życie moralne wiara staje się „wyznaniem”, nie tylko wobec Boga, ale także przed ludźmi: staje się świadectwem¹¹⁸. Jan Paweł II zauważa: „Żadne rozdarcie nie powinno zagrażać harmonii między wiarą a życiem [...] (por 1 Kor 5,9-13)”¹¹⁹. Takie chrześcijańskie powołanie jest szczególnym zaproszeniem do wolności, dzięki której człowiek potrafi mądrze kierować swoim życiem i swoim działaniem¹²⁰.

Prymas był świadomy niezwykle milenijnego czasu łaski – *kairos*. Mówił na Jasnej Górze m.in.: „Wiemy dobrze, że warunki te nie są łatwe. Są o wiele trudniejsze aniżeli warunki innych narodów katolickich, a jednak pomimo wszystko, Naród nasz dochował wierności Bogu, Krzyżowi, Ewangelii i Kościołowi świętemu”¹²¹. Wskazując na Wspólnotę Ludu Bożego i jednocześnie świadomość każdego ochrzczonego, należy pamiętać, że razem „tworzymy Rodzinę Bożą, jeden, święty, apostołski i katolicki, czyli

115 Por. H.U. von Balthasar, *Spiritus Creator*, t. 3, dz. cyt., s. 142-147; J. Ratzinger, *Elementi di teologia fondamentale*, dz. cyt., s. 32-38; B. Testa, *I sacramenti della Chiesa*, dz. cyt., s. 172-183; R. Tremblay, „Ma io vi dico...”, dz. cyt., s. 96-102; A. Scola, *Chi è la Chiesa?*, dz. cyt., s. 212-218.

116 S. Wyszyński, *Przemówienie Prymasy Polski w Radio Watykańskim*, Rzym, 13.12.1968, w: KiPA, t. 30, s. 180.

117 Por. L.F. Ladaria, *Antropologia teologica*, dz. cyt., s. 408-444; R. Tremblay, *Radicali e fondati nel Figlio*, dz. cyt., s. 92-28; H.U. von Balthasar, *Il cuore del mondo*, Casale Monferrato 1998, s. 32-39; J. Ratzinger, *Libertà e verità*, „Communio” 144 (1995), s. 9-28; D.J. Hall, *Être image de Dieu. Le stewardship de l'humain dans la création*, Paris-Montreal 1998, s. 238-245.

118 Por. VS 89.

119 VS 26.

120 Por. VS 17, 50.

121 S. Wyszyński, *Żal mi tego ludu...* Do wychowawców i nauczycieli. Trzeci Dzień Modlitwy na Jasnej Górze, Jana Góra, 28.06.1959, w: DZ, t. 5, s. 290-291.

powszechny Kościół, który nas przedziwnie jednoczy oraz umacnia więzy przyrodzone, nadprzyrodzonymi więzami miłości Boga i ludzi”¹²² – przypominał prymas Polski podczas obchodów milenijnych.

Z racji ustanowienia przez Chrystusa, dzięki Jego ofercie uobecnianej w Eucharystii oraz stałemu działaniu Ducha Świętego, Kościół jest święty. Jednocześnie jego zadania plasują się na płaszczyźnie społecznej i narodowej, która wypływała z ewangelicznej odpowiedzialności za rzeczywistości ziemskie. Kościół jednak nie identyfikuje się wprost z władzą świecką, ale z królestwem Bożym (por. Mt 16,19; 1 Kor 11,26; Ef 5,27; Ap 21,3.5)¹²³. Chrzest nie tylko sprawia, że człowiek staje się godnym wezwania imienia Bożego (por. 1 Tes 3,13; Ap 22,11), lecz także ma rozprzestrzeniać wokół siebie Miłość, którą jest sam Duch Święty (por. Rz 5,5; 15,30; Ef 4,16; 2 Tm 1,7)¹²⁴. W tym kontekście Prymas Tysiąclecia przypominał: „Duch czasu i potrzeby wspólczesne zmierzają do tego, abyśmy wrażliwi na sprawy tej ziemi, wchodząc we wszystkie dziedziny codziennego życia, mówili nie tyle o tym, co nas dzieli, ale o tym, co nas łączy”¹²⁵. Było to nieustanne szukanie więzów jedności i pokoju w oparciu na chrześcijańskim imieniu ochrzczonego narodu.

10. Imię chrzcielne

W ramach pasterskiego nauczania prymas poruszył także kwestię wyboru imienia dla dzieci, które mają otrzymać chrzest. Chrzest jest momentem, w którym stajemy się dziećmi Bożymi, otrzymujemy imię, które świadczy o naszej tożsamości. Chrzest jest – między innymi – znakiem jedności chrześcijan, którzy są powołani do życia tym samym życiem, co Chrystus (por. Ef 4,5; Ga 3,27). Franciszek wraz z uczestnikami XVI Zwyczajnego Zgromadzenia ogólnego synodu biskupów wskazuje: „Dlatego z chrztu, w którym Chrystus przyobleka nas w siebie (por. Ga 3,27) i odradza nas

122 Tenże, *W mieście świętych*. Dziękczynienie Tysiąclecia Chrześcijaństwa w Sandomierzu, Sandomierz, 3.07.1966, w: DZ, t.16, s. 243.

123 Por. KK 39; DCE 13; VS 21; A.F. Dziuba, *Chrześcijańska odpowiedzialność społeczna początku tysiąclecia*, „Społeczeństwo” 6 (2001) nr 2, s. 39-64; tenże, *Kościół i życie polityczne*, „Horyzonty Wiary” 4/10 (1999) nr 1, s. 65-74.

124 SpS 9; EG 125.

125 S. Wyszyński, *Milenijne gody Świętego Kościoła łomżyńskiego*, Łomża, 7.08.1966, w: DZ, t. 17, s. 359.

przez Ducha (por. J 3,5-6) jako dzieci Boże, rodzi się misyjny Kościół synodalny¹²⁶.

Franciszek przypomina także: „Jedność Kościoła w czasie i przestrzeni związana jest z jednością wiary: «Jedno jest Ciało i jeden Duch, [...] jedna wiara» (Ef 4, 4-5)”¹²⁷. W szerokiej zbiorowości przypominał Prymas Tysiąclecia: „Naród polski, ochrzczony w dzieciach swoich, tworząc własne dzieje ojczyste, stworzył dzieje narodu chrześcijańskiego”¹²⁸. Dlatego dziecku nadawane powinno być imię, które winno być zakotwiczone w świętości¹²⁹, bowiem rozpoczyna się w nim nowe życie, na wzór Zmartwychwstałego (por. Rz 6,3-5; Kol 2,12; 1 P 3,18-21)¹³⁰.

Jan Paweł II zwracał uwagę, że chrzest „oznacza i sprawia mistyczne, ale rzeczywiste wcielenie w ukrzyżowane i zwycięskie ciało Jezusa. Przez ten sakrament Jezus zanurza człowieka w swoją śmierć, aby zanurzyć go w swoim zmartwychwstaniu (por. Rz 6,3-5), uwalnia go ze «starego człowieka» i przyobleka w «człowieka nowego», czyli w samego siebie”¹³¹. Imię powinno stanowić zachętę do świętego życia, w duchu „nowego stworzenia” (por. 2 Kor 5,17)¹³², dlatego wybór imienia jest dla prymasa tak ważnym momentem. Bóg, który stworzył wszystko przez Chrystusa (por. J 1,3), odnowił swoje dzieło zniekształcone przez grzech, stwarzając je na nowo w Chrystusie (por. Kol 1,15-20). Zatem ośrodkiem tego „nowego stworzenia” (por. Ga 6,15) – a dotyczy to całego wszechświata (por. Kol 1,19; 2 P 3,13; Ap 21,1) – jest „nowy człowiek” – stworzony w Chrystusie (por. Ef 2,15) do nowego życia (por. Rz 6,4) w sprawiedliwości i świętości (por. Ef 2,10; 4,24; Kol 3,10)¹³³.

Franciszek wraz z ostatnim synodem zachęcają: „Niech świadectwo wiary będzie w świecie zaczynem prawdziwej nadziei, głoszeniem nowych

126 Franciszek, *Ku Kościołowi synodalnemu...*, dz. cyt., nr 15. Por. SC 9.

127 LF 47.

128 S. Wyszyński, *Rok Tysiąclecia Chrztu Polski w bazylice prymasowskiej*, Gniezno, 1.01.1966, w: DZ, t. 16, s. 7.

129 Por. tenże, *„Te Deum Tysiąclecia” w Krakowie*, Kraków-Skałka, 8.05.1966, w: KiPA, t. 23, s. 374-375.

130 Por. LF 41; S. Panimolle, *Lettura pastprale del Vangelo*, t. 3, dz. cyt., s. 315-319; S. Légasse, *L'Epistola di Paolo ai Romani*, Brescia 2004, s. 298-312; A. Scola, *Chi è la Chiesa?* dz. cyt., s. 212-218; H. Schliera, *La Lettera ai Romani*, Brescia 1982, s. 322-339.

131 CL 12.

132 Por. DCE 53; CV 53; S. Wyszyński, *„Te Deum Tysiąclecia”* ...dz. cyt., s. 374.

133 Por. CV 48; Franciszek, *Ku Kościołowi synodalnemu...*, dz. cyt., nr 2; J. Ratzinger – Benedykt XVI, *Święto wiary*, dz. cyt., s. 25-29; H.U. von Balthasar, *Spiritus Creator*, t. 3, dz. cyt., s. 142-148; F.-X. Durrwell, *Lo Spirito Santo...*, dz. cyt., s. 51-62; P. Adnes, *Sequela e imitazione di Cristo*, dz. cyt., s. 101-122.

niebios i nowej ziemi (por. 2 P 3,13), gdzie możemy mieszkać w sprawiedliwości i zgodzie między narodami, dążąc do wypełnienia obietnicy Pana¹³⁴. Z kolei *Kompendium Katechizmu* wskazuje, że „podczas chrztu chrześcijanin otrzymuje swoje imię w Kościele; może to być imię jakiegoś świętego, który będzie dla niego wzorem świętości oraz będzie wstawiał się za niego u Boga”¹³⁵. Ważna jest tutaj cała tradycja bardzo bogatej polskiej hagiografii.

W swoim nauczaniu prymas zaznacza, że chociaż najczęściej decyzje o wyborze imienia podejmują rodzice, to nie jest to tylko ich wyłączna sprawa¹³⁶. Najbliższa rodzina, rodzice chrzestni i ksiądz proboszcz powinni zatroszczyć się, aby nie nadawać dziecku imienia obcego dla ducha chrześcijańskiego¹³⁷. Nie można jednak zapominać, że to ostatecznie właśnie „rodzice tworzą władzę rodzicielską wyposażoną w obowiązki i prawa, starsze i wyższe od wszelkich praw ludzkich”¹³⁸.

Dlatego Prymas Tysiąclecia apelował do rodziców: „Zgłaszając fakt narodzin dziecka, podając je do chrztu, nie obdzierajcie Go z wielkiej radości posiadania świętego patrona. Patrona, który będzie nieustannie czuwał nad dzieckiem i się za nim wstawiał jako religijny i pobożny w swym ziemskim pielgrzymowaniu (por. Łk 1,75; Ef 4,24; 1 Tes 2,10; 1 Tm 2,8; Tt 1,8), a nie świętokradczy (por. 1 Tm 1,9; 2 Tm 3,2). Patrona, który będzie wzorem dla postępowania i naśladowania dla młodego człowieka”¹³⁹. Ten czynnik powinien przeważać w wyborze imienia. Kardynał wskazywał: „Młody człowiek interesując się nadanym mu imieniem dochodzi do momentu, w którym zastanawia się jak żył, czym się zajmował, kim był jego święty poprzednik?”¹⁴⁰. To właśnie ten moment zastanowienia, analizy, może stać się momentem przemiany życia człowieka wpatrzonego w przykład patrona, a w konsekwencji i opowiedzenia się za Chrystusem¹⁴¹.

134 Franciszek, Bulla *Nadzieja zawieść nie może*, 25.

135 KKKK 264.

136 Por. S. Wyszyński, „*Te Deum Tysiąclecia*”..., dz. cyt., s. 374-375.

137 Por. KKK 2156.

138 S. Wyszyński, *Spółeczność rodzinna*, „Ład Boży” 1945, nr 11, s. 3

139 Tenże, *Czyńcie sobie ziemię poddaną*. Podczas głównej uroczystości milenijnej Diecezji Gorzowskiej, Gorzów Wlkp., katedra, 6.11.1966, w: KiPA, t. 25, s. 379. Por. KDK 32; R. Tremblay, *Voi, luce del mondo*, dz. cyt., s. 56-64; A.-M. Jerumanis, *L'uomo splendore della gloria di Dio. Estetica e morale*, Bologna 2005, s. 118-128; J. Ratzinger, *Lecclesiologia della costituzione „Lumen gentium”*, „L'Osservatore Romano” z dnia 4.04.2000, s. 6-8.

140 S. Wyszyński, *Czyńcie sobie ziemię poddaną*..., dz. cyt., s. 380.

141 Por. KKKK 123, 434.

11. Oddziaływanie imienia

Prymas Polski przypominał: „Polski i światowy kalendarz, zawiera szereg pięknych imion, które niosą za sobą wspaniałe życie święte, świętego, który nie zawsze jako młody człowiek żył w zgodzie z Bożym Dekalogiem, a który w pewnym momencie swojego życia zmienia się w naśladowcę Bożej miłości”¹⁴². Świętość, jak zauważa Jan Paweł II, to dążenie do „wysokiej miary” zwyczajnego życia chrześcijańskiego¹⁴³. Dostrzeżenie tej miary w życiu świętego powinno być inspiracją do przemiany życia osoby, która również nosi to imię. „Święci są naszymi wzorami modlitwy, ich także prosimy o wstawiennictwo Trójcy Świętej, dla nas i dla całego świata”¹⁴⁴.

Tym, co zagraża świętości życia człowieka, jest grzech, prowadzący do zniewolenia człowieka. Prymas Tysiąclecia podkreślał, że „człowiek traci swą osobistą suwerenność już wtedy, gdy jest wewnętrznie rozłożony, gdy jest rozkład religijny, moralny, rodzinny, obyczajowy”¹⁴⁵. Dlatego patron może wzmocnić chrześcijanina w walce o zachowanie wewnętrznej wolności przed wpływami zła i grzechu.

Nadawanie imienia człowiekowi wiąże się z określeniem jego cech osobowych, wyrażeniem jego głębi. Wiąże się z aktywną obecnością osoby w danej społeczności, a równocześnie wskazuje na jej odrębność, dystans, niezależność, choć imię to „mieszka” na ziemi (por. 1 Krl 3,2; 8,16; Pwt 12,5; 2 Sm 7,13). Ten akt wyboru imienia ma zbliżać daną osobę do Boga, otwierać ją na świętość oraz na odnalezienie wewnętrznej prawdy o sobie. Z posiadanym imieniem łączy się także aspekt twórczy, kreowanie siebie (twarzy) i swojej godności. Każdy powinien dbać o swoje imię, aby było szanowane, cenione. Z troską o własne imię powinna współbrzmieć wrażliwość na głębię własnego człowieczeństwa, a w tym na to, co odnosi go do daru zbawienia (por. Ps 51,14). Odkrywanie radości z tego, że udział w darze zbawienia wpisuje się w istotę naszego człowieczeństwa także poprzez posiadane przez nas imię, staje się bezpośrednim doświadczeniem coraz mniejszej liczby osób¹⁴⁶.

142 S. Wyszyński, *Czyńcie sobie ziemię poddaną...*, dz. cyt., s. 380.

143 Por. NMI 31

144 KKKK 564.

145 S. Wyszyński, *Oplątek Towarzystwa Przyjaciół KUL*, Warszawa, 28.12.1980, w: KiPA, t. 66, s. 162.

146 Por. RP 31.

Zadanie właściwego wyboru imienia dziecka, a następnie pomoc w odkrywaniu jego głębokiego znaczenia, spoczywa na rodzicach. Stąd również apel prymasa: „Dlatego napominam, proszę i błagam was młodzi katolicy przygotowujący się do rodzicielstwa, wkraczający na drogę ślubnego kobierca, przemyślcie bardzo dobrze tę ważną dla was i waszego dziecka decyzję, nie ulegajcie pokusom współczesnego świata, i podejmijcie odpowiedzialną decyzję, która będzie owocowała przez całe życie waszego dziecka”¹⁴⁷. Skoro poprzez rodzinę przebiega historia konkretnego człowieka, w tym historia jego zbawienia lub upadku, to również poprzez rodzinę dokonuje się historia ludzkości, jej zbawienia lub jej upadku. Zatem w rodzinie wykuwa się przyszłość świata i Kościoła¹⁴⁸.

Zadaniem Kościoła jest wspieranie rodziny na tym polu, o czym przypominał prymas Wyszyński: „powołanie życiodajne! O tym, rodzice katolicy, musicie pamiętać. Największa godność waszego powołania, wasz udział w posłannictwie samego Boga wyraża się w tym, że jak Bóg jest Ojcem wszelkiego życia, tak i was powołał do tego, abyście przekazali życie dzieciom Bożym”¹⁴⁹. Dlatego też spośród wielu dróg, na których Kościół służy zbawieniu człowieka, rodzina jest drogą pierwszą i z wielu względów najważniejszą¹⁵⁰.

Prawdziwe życie jest darem Chrystusa (por. J 6,58; 10,28) i On sam jest życiem (por. J 6,35-57; 11,25-26), życiem, które jest także światłością (por. J 1,5-9; 8,12). Chrystus oddzieli światło od ciemności, które w końcu ustąpią całkowicie przed światłością (por. J 1,5; 1 J 2,8; Rz 13,12). To dzięki rodzicom, jak nauczał prymas, „najdroższe słowo «Bóg» poda z ust naszych w mowie ojczystej”¹⁵¹, którego najgłębszy sens wyraża się darze życia (por. 1 Krl 17,1; Hi 7,7; Ps 36,10; Mt 6,25-34; J 6,57; Hbr 10,31)¹⁵².

147 S. Wyszyński, *Czyńcie sobie ziemię poddaną...*, dz. cyt., s. 380.

148 Por. FC 75.

149 S. Wyszyński, *Rodzice nadeszła Wasza godzina*. Kazanie do małżonków katolickich. Gnieźno, bazylika prymasowska, 15.08.1957, w: DZ, s. 350.

150 Por. Jan Paweł II, List do Rodzin *Gratissimam sanae*, 2.

151 S. Wyszyński, *Biada człowiekowi samemu*, „Ład Boży” 1945, nr 4, s. 3.

152 Por. KDK 22; Papieska Komisja Biblijna, *Interpretacja Pisma Świętego w Kościele*, Poznań 1994, s. 73-82; H.U. von Balthasar, *Nove tesi sull'etica cristiana*, dz. cyt., s. 62-68; T. Goffi, *Uomo spirituale*, dz. cyt., s. 1630-1647; E. Bosetti, *Il Figlio...*, dz. cyt., s. 235-239.

12. Wzywanie imienia

Imienia Pańskiego wzywa się nadaremnie wtedy, gdy postawy życiowe, decyzje, zamiary stoją w sprzeczności z tym, co się kryje za jego wypowiedaniem. Zwracanie się do kogoś po imieniu świadczy o głębokiej zażyłości z tą osobą. To samo odnosi się do Boga, stąd z ową zażyłością muszą się wiązać konkretne decyzje życiowe, które będą zgodne z Prawem Bożym. Bóg jest całkowitą pełnią prawdy, zatem jest czymś z gruntu nieuczciwym powoływać się na prawdę, jeśli ma to służyć potwierdzeniu kłamstwa. Prawda upodobała sobie osobę Jezusa Chrystusa na mieszkanie (por. J 1,9.14.17; 8,40; 14,6; 18,37)¹⁵³.

Benedykt XVI podkreśla: „W Chrystusie miłość w prawdzie staje się Obliczem Jego Osoby, a dla nas powołaniem do miłowania Naszych braci w prawdzie Jego projektu. On bowiem sam jest Prawdą”¹⁵⁴. Jak można powoływać się na pokój, a Bóg jest całkowitym pokojem, kiedy ma on służyć chaosowi, wojnie¹⁵⁵?

Zdaniem prymasa „niszczenie Ewangelii i jej ducha, zamykanie ust ludziom głoszącym prawdy Boże prowadzi do uwstecznienia społecznego i kulturalnego”¹⁵⁶. Analogicznie można to odnieść niemal do wszystkich dziedzin życia człowieka tak w wymiarze indywidualnym, jak i społecznym. Ze szczególną wrażliwością prymas wskazywał, że wolność i „pokój na progu ogniska domowego i w szkołach, by rodzice i wychowawcy odnaleźli możliwość wychowania dzieci i młodzieży bez gwałcenia sumień, zwłaszcza w szkole i w życiu społecznym”¹⁵⁷.

153 Por. GE 135; LF 30; SpS 49; J. Ratzinger, *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, dz. cyt., s. 123-125; J. Ratzinger – Benedykt XVI, *Słowo Boga. Pismo – Tradycja – Urząd*, Kraków 2008, s. 55-58

154 CV 1.

155 „Pokój Boży tym, którzy odpowiadają za pokój światowy. Niech wygaszą tchnieniem serc miłujących ludzi kominy fabryczne wytwórni wszelkiego rodzaju broni. Niech na horyzoncie ziemi już nie straszą nas ognie wojenne, kąśliwe żmije armatnich luf i wstrząsy nuklearnych pocisków. Niech magazyny broni zamieniają się na magazyny chleba, niech ustąpią miejsca nowym szpitalom i szkołom. Niech wreszcie ustaną zbrojne defilady demonstrujące wolę obrony pokoju w świecie. Bo nie tędy droga do uspokojenia serc ludzkich!” S. Wyszyński, *Orędzie Prymasa Polski na Boże Narodzenie 1980*, Gniezno-Warszawa, 12.1980, w: KiPA, t. 66, s. 152.

156 Tenże, *Na uczczenie Matki Afrykańczyków...*, dz. cyt., s. 60.

157 Tenże, *Orędzie Prymasa Polski na Boże Narodzenie 1980*. Gniezno-Warszawa, 12.1980, w: KiPA, t. 66, s. 152.

Grzechem jest łączenie imienia Bożego z wypowiedaniem przekleństwa, bluźnierstwa czy obrażaniem człowieka (por. Dz 13,45; 1 Tm 1,13; 1 P 4,4; 2 P 2,2; Ap 2,9; 16,9). Grzechem jest również przysięganie na Boga, powoływanie się na Jego imię w momentach przysięczeń i ślubów, przy założeniu, że śluby te lub przysięczenia nie zostaną spełnione. Bóg nie może być świadkiem i orędownikiem kłamstwa ani też nie może być orędownikiem decyzji uwłaczających miłości i w ogóle będących odstępstwem od Jego Prawa (por. Ps 89; Tt 1,2; Hbr 6,18; 1 J 1,10; 2,27)¹⁵⁸.

Prawda stanowi podstawę właściwych relacji interpersonalnych w przeciwieństwie do kłamstwa, które znaczy zmierzać ku zagładzie, niszczyć solidarność ludzką, zabijać drugiego (por. J 8,40-44; 2 Tes 2,9). Kultura miłości, wywodząca się z przesłania Ewangelii (por. Mt 5,9), może ratować świat od agresji, wojen i zniszczenia¹⁵⁹. Jan Paweł II stwierdza, że kłamstwo „naprawdę idzie w parze z tym, co prowadzi do przemocy i wojny [...] Przemoc tkwi korzeniami w kłamstwie i nie może się obejść bez kłamstwa”¹⁶⁰. Bóg jest Bogiem pokoju.

Jezus, który pojednał ludzi z ich Ojcem, jest Księciem pokoju (por. Iz 9,5). Ci, którzy szerzą pokój, postępują podobnie jak Bóg. Tam, gdzie panuje pokój, tam również jest wolność. Prymas Polski przypominał: „wszyscy wiemy, że właściwym klimatem do pełnego rozwoju człowieka jest duch wolności. Bez wolności człowiek karłowacieje, a wszelki postęp zamiera”¹⁶¹. Pełnię wolności osoba uzyskuje dzięki wyzwoleniu dokonanemu przez Chrystusa¹⁶². Należy jednak pamiętać, że „wolność zawiera w sobie kryterium prawdy, dyscyplinę prawdy. Bez tego nie jest prawdziwą wolnością. Jest zakłamanie wolności”¹⁶³.

158 Por. F.-X. Durrwell, *Cristo nostra Pasqua*, San Paolo 2003, s. 148-156; R. Tremblay, *Cristo e la morale in alcuni documenti del magistero*, Roma 1996, s. 187-198; tenże, „Ma io vi dico...”, dz. cyt., s. 71-85; S. Panimolle, *Lettura pastorale del Vangelo*, t. 3, dz. cyt., s. 209-215; H.U. von Balthasar, *Teodrammatica*, 5: *L'ultimo atto*, Milano 1986, s. 426-432; tenże, *Teodrammatica*, 4: *L'azione*, Milano 1999, s. 147-154.

159 Por. GE 88; Franciszek, *Bulla Nadzieja zawieść nie może*, nr 8; S. Wyszyński, *Orędzie Prymasa Polski na Boże Narodzenie 1980*, dz. cyt., s. 152.

160 Jan Paweł II, *Prawda siłą pokoju*, dz. cyt., nr 1.

161 S. Wyszyński, *Wezwanie pasterskie na doroczny Dzień Środków Społecznego Przekazu*, Warszawa, 15.06.1978, w: LPPPiE, s. 365-366.

162 Por. VS 86.

163 Jan Paweł II, *List do Młodych Parati semper*, nr 13.

13. Błuznierstwo

Właściwym miejscem wypowiedzania imienia Bożego jest modlitwa. Jeśli jednak dzieje się to poza nią, to może nabrać cech lekceważenia, znieważania, a nawet błuznierstwa, czyli wypowiedzi sprzeciwiającej się Bogu¹⁶⁴. Jest to grzechem ciężkim, na równi z bałwochwalstwem. Stare Przymierze stanowi jasno: „Kto nadużywa imienia Jahwe, winien być ukarany śmiercią” (por. Wj 20,7), a tym bardziej kto bluźni (por. Kpł 24,16). Kryje się za tym m.in. pogląd, że nosiciel imienia jest w tajemniczy sposób obecny w swoim imieniu. To bezpośrednia i zamierzona zniewaga słowami Boga albo osób i rzeczy świętych (por. 1 Tm 6,1; Tt 2,5).

Natomiast bałwochwalstwo dotyczy oddawania czci należnej tylko Bogu osobom, rzeczom albo ich wyobrażeniom artystycznym (por. Wj 20,2-5; Dz 17,29; Rz 1,23; 2,22; 1 Kor 5,10-11)¹⁶⁵. W przekazie biblijnym chodzi także o zakaz krzywoprzysięstwa i uprawiania magii, czyli włączania imienia Bożego w formułę zaklęcia, mającego na celu przywłaszczenie sobie mocy Bożej (por. Iz 47,9; Ga 5,20; Ap 21,8; 22,15), a nawet „podszycania się” pod Boski autorytet (por. Pwt 5,11). Bolesną postawą wierzącego jest dobrowolne poparcie przysięgą religijną jakiegoś twierdzenia kłamliwego.

Według *Katechizmu Kościoła Katolickiego* błuznierszy charakter ma nadużywanie imienia Bożego w celu zatajenia zbrodniczych praktyk. Zniewalania narodów, torturowania lub wydawania na śmierć¹⁶⁶. Wobec takiej rzeczywistości Prymas Polski z ufnością wskazywał: „Ale gdy nie możemy korzystać z wielu naszych praw, bronimy tego i rozwijamy to, umacniamy to, co jest istotne – życie nadprzyrodzone narodu, i przepowiadanie Ewangelii wszelkimi stworzeniu w Ojczyźnie. A resztę spokojnie zostawiamy Dobremu Ojcu Narodu, pełni ufności i spokoju”¹⁶⁷.

Kościół mocno wskazuje: „Nadużywanie imienia Bożego w celu popełnienia zbrodni powoduje odrzucenie religii”¹⁶⁸. Dzieje się tak, gdy w imię religii dąży się do władzy, stosuje się przemoc, nietolerancję i siłę wobec inaczej

164 Por. KKK 2148.

165 Por. KDK 22; KK 16; LF 46; RM 29; J. Ratzinger, *Elementi di teologia fondamentale*, dz. cyt., s. 29-38; M. Bordoni, *La cristologia nell'orizzonte dello Spirito*, dz. cyt., s. 57-65; H.U. von Balthasar, *Solo l'amore e credibile*, dz. cyt., s. 109-115.

166 Por. KKK 1756, 1856, 2148

167 S. Wyszyński, *Do Polonii włoskiej*, Rzym, kościół świętego Stanisława Męczennika, 17.05.1963, w: DZ, t. 10, s. 432.

168 Por. KKK 2148.

myślących (por. 1 Kor 6,12; 8,9; 9,4-18; 10,23)¹⁶⁹. W imię Boga można siać niezgodę, nienawiść, fanatyzm, jednak takie zachowania nie są nigdy zgodne z wolą Boga. Twierdzenie, że „Bóg tak chce”, jest bluźnierstwem, gdyż Bóg jest miłością i zbawia miłością, a nie siłą (por. Rz 5,8; 8,35; 2 Kor 5,14-15; Ef 3,19)¹⁷⁰. Benedykt XVI zauważył, że „ta pilność wypływa również z miłości w prawdzie. To miłość Chrystusa przynagla nas: «caritas Christi urget nos» (2 Kor 5,14)”¹⁷¹.

Jednocześnie, zdaniem Prymasa Tysiąclecia, „jest rzeczą niebezpieczną dla wszystkich, a zwłaszcza dla tych, co rządzą krajem, gdyby zapomnieli o tym, że warunkiem pokoju domowego i pokoju społecznego jest wolność religijna – wolność sumienia i wolność modlitwy”¹⁷². *Kompendium Katechizmu* podsumowuje oczekiwane szanowanie imienia Pańskiego: „Zakazane jest więc jego nadużywanie w celu popełnienia zbrodni i wszelkie nieodpowiednie używanie imienia Bożego, jak bluźnierstwo, które ze swej natury jest grzechem ciężkim, przekleństwo i niewierności wobec przyrzeczeń dawanych w imię Boga”¹⁷³.

14. Święcić imię

Imię Boże jest święte, tak jak święty jest sam Bóg. Świętość Boga to – przekraczająca wszelkie ludzkie wyobrażenie – boska potęga Miłości! Słowa te wskazują na twórcze odniesienia do *Modlitwy Pańskiej*, gdzie sam Jezus Chrystus wskazał: „Święć się imię Twoje” (Mt 6,9; Łk 11,2)¹⁷⁴. Zgodnie z nauką *Katechizmu Kościoła Katolickiego* termin „święcić” w modlitwie *Ojciec nasz* znaczy „uznać imię Boże za święte, traktować je w sposób święty”¹⁷⁵.

169 Por. KDK 22; VS 45; G. Angelini, *Teologia morale fondamentale. Tradizioni, Scrittura e teoria*, Milano 1999, s. 637-643; S. Panimolle, *Lettura pastorale del Vangelo*, t. 3, dz. cyt., s. 312-328;

170 Por. DCE 33, 35; GE 130; Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja *Donum veritatis*, nr 6; S. Wyszyński, *Wizyta arcybiskupa Poggi w Polsce...*, dz. cyt., 160.

171 CV 20. Por. EG 9.

172 S. Wyszyński, 600-lecie diecezji przemyskiej, Przemysł, katedra, 13.06.1976, w: KiPA, t. 54, s. 153.

173 KKKK 447.

174 Por. J. Ratzinger – Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu, cz. I, Od chrztu w Jordanie do Przemienienia*, Kraków 2007, s. 126-128.

175 KKK 2807. Por. J. Ratzinger, *Europa. Jej podwaliny dzisiaj i jutro*, dz. cyt., s. 26-30.

Ochrzczony czyni tak, kiedy wielbi i wysławia Boga, gdy składa Mu dziękczynienie. Gdy prosi, aby imię Boże było uświęcone przez ludzi.

W takich postawach chodzi o oddawanie Bogu chwały codziennym życiem i żeby inni Go wielbili (por. Mt 5,16). „Od naszego życia i od naszej modlitwy zależy nierozłącznie to, czy imię Boże będzie święcone wśród narodów”¹⁷⁶, dzięki którym Bóg ukazuje się w dziejach ludzkich jako istota święta, czyli potężna i zbawiająca (por. Iz 5,16; Ez 20,41; 28,22.25; 36,23; 38,16; 39,27).

Kto się modli „święć się imię Twoje” (Mt 6,9; Łk 11,2), ten jakby prosił Boga: wspomóż mnie swą łaską tak, abym stał się bez skazy, sprawiedliwy, napełniony Bożą bojaźnią. To wołanie o to, aby być człowiekiem, który powstrzymuje się do wszelkich złych uczynków, mówi prawdę, ćwiczy się w dziełach sprawiedliwości, jaśnieje czystością, przyozdabia się w mądrość i umiarkowanie, dąży do tego, co na górze. Jednocześnie taki człowiek ma w lekceważeniu sprawy ziemskie, prowadzi życie podobne aniołom.

Święcić imię Boże to także poznać i czci Boga takim, jakim On jest w rzeczywistości, takim, jakim sam się objawił ludziom, a więc nieskończony, niepojęty, niewyrażalny, wieczny, większy niż ludzkie pragnienia, zdolny fascynować, a jednocześnie nieskończenie bliski, drogi, pozostający w stanie zażyłości i przyjaźni z człowiekiem. Jednocześnie – zdaniem Prymasa Tysiąclecia – chodzi o to, „aby zapanowała sprawiedliwość, nie tylko wobec Boga i Jego chwały, ale i we współżyciu ludzkim”¹⁷⁷. Kto zatem woła „święć się imię Twoje” (Mt 6,9; Łk 11,2), a nie szuka Jego woli w każdym czynie i nie wyznaje Jego świętości z życiem, ten wzywa Boga nadaremno i zniesławia Jego święte imię¹⁷⁸.

Wyznając świętość imienia Bożego, nie tylko głosimy transcendencję Boga, ale jednocześnie wyznajemy, że świętość jest najwyższą wartością życia chrześcijańskiego, naszym własnym powołaniem jako chrześcijan. Rezygnacja z urzeczywistnienia tych wartości jest zniewagą świętości Boga¹⁷⁹. Ze świętością osobistą wiąże się postawa świadectwa wiary oraz zadanie budowania świętości Kościoła i uświęcania świata, czyli ewangelizacji¹⁸⁰.

176 KKK 2814.

177 S. Wyszyński, *Patronka miłości i sprawiedliwości społecznej*, Dekanalny Kongres Maryjny, Pleszew, 1.09.1963, w: DZ, t. 11, s. 142.

178 Por. F.-X. Durrwell, *Il Padre. Dio nel suo mistero*, dz. cyt., s. 204-215; E. Bosetti, *Il Figlio...*, dz. cyt., s. 227-245; G. Moiolì, *Pregghiera*, dz. cyt., s. 1197-1207; A. Louf, *Sotto la guida dello Spirito*, Magnano (BI) 1990, s. 132-143.

179 Por. KKKK 588, 589.

180 Por. EiA 74; CL 29.

Świętość jest także „Podstawowym dziedzictwem synów Bożych”, „szczególnym podobieństwem do Chrystusa”, „odzwierciedleniem doskonałości Ojca”¹⁸¹. Jednocześnie, „skoro sam jest nieśmiertelny, Jego dzieci też muszą być nieśmiertelne”¹⁸².

Patrząc od strony pozytywnej można powiedzieć: „Tak niech świeci wasze światło przed ludźmi – mówi do nas Chrystus Pan – aby widzieli wasze dobre czyny i chwalili Ojca waszego, który jest w niebie” (Mt 5,16)¹⁸³. Świętość nie może być zdobyta bez pomocy łaski¹⁸⁴ oraz bez wysiłku człowieka i zaangażowania jego wolności¹⁸⁵. Zatem wielbić Boga, a nie uczynki. Taka postawa pozwala nam z głębi serca radośnie wołać: „Dziękujemy Ci, Ojczy nasz, za święte imię Twoje, któremu zgłowałeś mieszkanie w serach naszych”¹⁸⁶. Zresztą zdaniem Franciszka: „Właśnie w tych czasach [...] uczniowie Pana powołani są do życia jako wspólnota, która jest solą ziemi i światłem świata (por. Mt 5,13-16). Są powołani do dania świadectwa o przynależności ewangelizującej zawsze w nowym sposób. Nie pozwólmy się okraść ze wspólnoty”¹⁸⁷.

* * *

Analiza moralnego nauczania Prymasa Tysiąclecia pod kątem wierności drugiemu przykazaniu Dekalogu uświadamia, jak ważne jest imię Boże dla samego chrześcijanina, zaś jego najlepszą sentencją są słowa wypowiedziane przez św. Augustyna: „Tam jest wielkie imię Jego [Pana Boga], gdzie nazywają Go zgodnie z wielością Jego majestatu... Tam jest święte imię Boże, gdzie

181 Por. Jan Paweł II, *Otrzymałście ducha przybrania za synów*. Orędzie na Światowy Dzień Młodzieży 1991, nr 4.

182 S. Wyszyński, *Do nauczycieli, inżynierów, architektów...*, dz. cyt., s. 478. „Człowiek jest nieśmiertelny, bo jest dzieckiem Bożym”. S. Wyszyński, „*Lumen gentium*” w *dłoniach Kościoła*. Uroczystość Matki Bożej Gromnicznej, Gniezno, bazylika archikatedralna, 2.02.1980, w: KiPA, t. 64, s. 52-53.

183 Por. Jan Paweł II, Homilia w czasie Mszy św. beatyfikacyjnej biskupa Sebastiana Józefa Pelczara, Rzeszów, 2.06.1991, w: tenże, *Pielgrzymki do Ojczyzny 1979...*, dz. cyt., s. 577.

184 Por. tenże, List apostolski *Mulieris dignitatem*, nr 27.

185 Por. VS 107.

186 *Didache* 10,2-3.

187 EG 92. Por. KK 40; H. Waldenfels, *Na imię mu Franciszek. Papież ubogich*, Poznań 2014, s. 90, 125-127; F.-X. Durrwell, *Il Padre. Dio nel suo mistero*, dz. cyt., s. 187-198; R. Tremblay, „*Prendete il mio gogo*”. *Filiazione e morale*, „*Lateranum*” 72 (2006), s. 305-318; R. Coste, *Les dimensions sociales de la foi. Pour une théologie social*, Paris 2000, s. 78-92.

wzywają Go z czcią i bojaźnią, by Go nie obrażać”¹⁸⁸. Drugie przykazanie Dekalogu jest dla chrześcijan wielkim wezwaniem do poszukiwania własnej tożsamości i realizacji drogi świętości w służbie Bogu, a w Nim i ludziom, w aspekcie indywidualnym i społecznym. W imię Jezusa ściśle zjednoczonego z Ojcem uczniowie w Mocy Ducha Świętego mogą dokonywać wielu cudów i znaków wiary, nadziei i miłości, kontynuując misję Zbawiciela.

Bibliografia

- Adnès P., *Sequela e imitazione di Cristo nella Scrittura e nella Tradizione*, Roma 1994.
- Angelini G., *Teologia morale fondamentale. Tradizioni, Scrittura e teoria*, Milano 1999.
- Attridge H.W., *La Lettera agli Ebrei*, Città del Vaticano 1999.
- Auer J., Ratzinger J., *Gesù il Salvatore. Cristologia*, t. 4/1, Assisi 1993.
- Augustyn, *De sermone in Monte*, 2, 45, 19: PL 34, 1278.
- Balthasar H.U. von, *Gloria 7: Nuovo patto*, Milano 1977.
- Balthasar H.U. von, *Gloria, 6: Attico patto*, Milano 1980.
- Balthasar H.U. von, *Il cuore del mondo*, Casale Monferrato 1998.
- Balthasar H.U. von, *Nove tesi sull'etica cristiana*, w: J. Ratzinger, H. Schurmann, H.U. von Balthasar, *Prospettive di morale cristiana. Sul problema del contenuto e del fondamento dell'ethos cristiano*, Roma 1986, s. 52-68.
- Balthasar H.U. von, *Solo l'amore e credibile*, Roma 1982.
- Balthasar H.U. von, *Spiritus Creator: Saggi teologici*, t. 3, Brescia 1972.
- Balthasar H.U. von, *Teodrammatica, 4: L'azione*, Milano 1999.
- Balthasar H.U. von, *Teodrammatica, 5: L'ultimo atto*, Milano 1986.
- Balthasar H.U. von, *Teologia misterium paschalnego*, Kraków 2001.
- Balthasar H.U. von, *Teologia 2. Prawda Boga*, Kraków 2004.
- Beauchamp P., *All'inizio, Dio parla*, Roma 1992.
- Beauchamp P., *L'uno e l'altro Testamento*, t. 1, Brescia 1985.
- Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Sacramentum caritatis*, Città del Vaticano 2007.
- Benedykt XVI, Encyklika *Caritas in veritate*, Città del Vaticano 2009.
- Benedykt XVI, Encyklika *Deus caritas est*, Città del Vaticano 2005.
- Benedykt XVI, Encyklika *Spe salvi*, Città del Vaticano 2007.
- Benedykt XVI, *W duchu wzajemnego zrozumienia, poszanowania i miłości. Spotkanie z przedstawicielami niekatolickich Kościołów i Wspólnot kościelnych oraz innych religii*, 25.04.2005, „L'Osservatore Romano” 26 (2005), nr 6, s. 14.
- Benedykt XVI, *Papież nadziei*, red. T. Sotowski, Warszawa 2006.
- Bianchi E., *Qu'est-ce que le dimanche?* „Recherches de science religieuse” 93 (2005), s. 27-51.
- Bonnard P., *L'Évangile selon saint Matthieu*, Neuchatel 1963.

¹⁸⁸ Augustyn, *De sermone in Monte*, 2, 45, 19: PL 34, 1278.

- Bordoni M., *La cristologia nell'orizzonte dello Spirito*, Brescia 1995.
- Bosetti E., *Il Figlio e i figli di Dio. Etica filiale del Nuovo Testamento*, „Rivista di Teologia Morale” 36 (2004), s. 227-245.
- Bourke M., *L'Epistola agli Ebrei*, w: *Nuovo grande commentario biblico*, ed. R.E. Brown, J. Fitzmyer, R.E. Murphy, Brescia 2002, s. 1210-1213.
- Brown R.E., *Giovanni. Commento al Vangelo spirituale*, Assisi 1999.
- Brown R.E., *La morte del Messia. Un commentario ai racconti della passione nei quattro vangeli*, Brescia 1999.
- Capizzi N., *L'uso di Fil 2,6-11 nella cristologia contemporanea (1965-1993)*, Roma 1997.
- Coste R., *Les dimensions sociales de la foi. Pour une théologie social*, Paris 2000.
- Curtis E.M., *Image of God*, w: *The Anchor Bible Dictionary*, t. 3, New York 1992, s. 389-391.
- Durrwell F.-X., *Cristo nostra Pasqua*, San Paolo 2003.
- Durrwell F.-X., *Il Padre. Dio nel suo mistero*, Roma 1998.
- Durrwell F.-X., *Lo Spirito Santo alla luce del Mistero pasquale*, Roma 1985.
- Durrwell F.-X., „Siete stati chiamati”, w: *Chiamati alla libertà. Saggi di teologia morale in onore di Bernard Häring*, ed. H. Boelaars, R. Tremblay, Roma 1980, s. 7-22.
- Dziuba A.F., *Chrześcijańska odpowiedzialność społeczna początku tysiąclecia*, „Społeczeństwo” 6 (2001) nr 2, s. 39-64.
- Dziuba A.F., *Kościół i życie polityczne*, „Horyzonty Wiary” 4/10 (1999) nr 1, s. 65-74.
- Fausti S., *Occasione o tentazione?*, Milano 1999.
- Fitzmyer J.A., *Abba and Jesus' Relation to God*, w: *À cause de l'Évangile*, Paris 1985.
- Fitzmyer J.A., *Lettera ai Romani. Commentario cristico-teologico*, Casale Monferrato 1999.
- Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, Città del Vaticano 2013.
- Franciszek, Adhortacja apostolska *Gaudete et exsultate*, Città del Vaticano 2018.
- Franciszek, Adhortacja apostolska *Querida Amazonia*, Città del Vaticano 2020.
- Franciszek, *Bulla Misericordiae vultus*, Città del Vaticano 2015.
- Franciszek, *Bulla Nadzieja zawieść nie może*, Città del Vaticano 2024.
- Franciszek, Encyklika *Fratelli tutti*, Città del Vaticano 2020.
- Franciszek, Encyklika *Lumen fidei*, Città del Vaticano 2013.
- Franciszek, *Ku Kościołowi synodalnemu. Komunia, uczestnictwo, misja*, Città del Vaticano 2024.
- Frosini G., *Lo Spirito che dà la vita. Una sintesi di pneumatologia*, Bologna 1997.
- Fumagalli A., Mansi F., *Attirerò tutti a me. Ermeneutica biblica ed etica cristiana*, Bologna 2007.
- Gacka B., *Znaczenie osoby w teologii Josepha Ratzingera-Benedykta XVI*, Warszawa 2010.
- Gnilka J., *Il Vangelo di Matteo*, t. 2, Brescia 1991.
- Goffi T., *Uomo spirituale*, w: *Nuovo dizionario di spiritualità*, ed. S. De Fiores, T. Goffi, Roma 1999, s. 1630-1647.
- Greshake G., *Il Dio unitrino. Teologia trinitaria*, Brescia s. 285-289.
- Hall D.J., *Être image de Dieu. Le stewardship de l'humain dans la création*, Paris-Montreal 1998.

- Häring B., *Liberi e fedeli in Cristo. Teologia morale per laici*, t. 1, Roma 1980.
- Igirukwayo A.-M.Z., *Exaltation de Jésus en croix dans l'Évangile selon saint Jean et la vie morale*, „Annales de l'École théologique S. Cyprien” 9 (2001), s. 287-320.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici*, Città del Vaticano 1988.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Ecclesia in Africa*, Città del Vaticano 1995.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Ecclesia in Europa*, Città del Vaticano 2003.
- Jan Paweł II, Adhortacja Apostolska *Familiaris consortio*, Città del Vaticano 1981.
- Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Reconciliatio et paenitentia*, Città del Vaticano 1984.
- Jan Paweł II Adhortacja apostolska *Redemptoris donum*, Città del Vaticano 1984.
- Jan Paweł II, Encyklika *Dives in misericordia*, Città del Vaticano 1980.
- Jan Paweł II, Encyklika *Dominum et Vivificantem*, Città del Vaticano 1986.
- Jan Paweł II, Encyklika *Evangelium vitae*, Città del Vaticano 1995.
- Jan Paweł II, Encyklika *Redemptor hominis*, Città del Vaticano 1979.
- Jan Paweł II, Encyklika *Redemptoris missio*, Città del Vaticano 1990.
- Jan Paweł II, Encyklika *Veritatis splendor*, Città del Vaticano 1995.
- Jan Paweł II, Homilia w czasie Mszy św. beatyfikacyjnej biskupa Sebastiana Józefa Pelczara, Rzeszów, 2.06.1991, w: Jan Paweł II, *Pielgrzymki do Ojczyzny 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002, Przemówienia, homilie*, Kraków 2006, s. 577-579.
- Jan Paweł II, Homilia w czasie mszy świętej, Warszawa, 16.05.1983, w: Jan Paweł II, *Pielgrzymki do Ojczyzny 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002, Przemówienia, homilie*, Kraków 2006, s. 215-219.
- Jan Paweł II, List apostolski *Mulieris dignitatem*, Città del Vaticano 1988.
- Jan Paweł II, List apostolski *Novo millennio ineunte*, Città del Vaticano 2001.
- Jan Paweł II, List do Młodych *Parati semper*, Città del Vaticano 1985.
- Jan Paweł II, List do Rodzin *Gratissimam sanae*, Città del Vaticano 1994.
- Jan Paweł II, *Nie lekajcie się*. Homilia podczas Mszy św. i kanonizacji bł. Kingi, Stary Sącz, 16.06.1999, „L'Osservatore Romano” 20 (1999) nr 8, s. 107-109.
- Jan Paweł II, *Otrzymałście ducha przybrania za synów*. Orędzie na Światowy Dzień Młodzieży 1991, Città del Vaticano 1990.
- Jan Paweł II, *Prawda siłą pokoju*, Orędzie na Światowy Dzień Pokoju 1980, Città del Vaticano 1979.
- Jan Paweł II, *Służba sprawie wolności i sprawiedliwości*. Audiencja generalna, 10.01.2001, „L'Osservatore Romano” 22 (2001) nr 4, s. 42-43.
- Jan Paweł II, *Solidarność to brzmie niesione razem, we wspólnocie*, Gdańsk- Zaspą, 12.06.1987, w: *Pielgrzymka do Ojczyzny 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002, Przemówienia, homilie*, Kraków 2006, s. 490-498.
- Jerumanis A.-M., *Luomo splendore della gloria di Dio. Estetica e morale*, Bologna 2005.
- Kasper W., *Jezus Chrystus*, Warszawa 1983.
- Kasper W., *Papież. Franciszek. Rewolucja czułości i miłości, Korzenie teologiczne i perspektywy duszpasterskie*, Warszawa 2015.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1998.
- Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego*, Kielce 2005.

- Kongregacja Nauki Wiary, Deklaracja *Dominus Iesus*, Città del Vaticano 2000.
- Kongregacja Nauki Wiary, Instrukcja *Donum veritatis*, Città del Vaticano 1990.
- Ladaria L.F., *Antropologia teologica*, Roma-Casale Monferrato 1986.
- Laffitte J., *Il perdono trasfigurato*, Bologna 2000.
- Lapide P., *Il discorso della montagna*, Brescia 2003.
- Légasse S., *E chi è il mio prossimo?* Roma 1991.
- Légasse S., *L'Epistola di Paolo ai Romani*, Brescia 2004.
- Légasse S., *L'Épître de Paul aux Galates*, Paris 2000.
- Léon-Dufour X., *Miłosierdzie*, STB s. 479-480.
- Louf A., *Sotto la guida dello Spirito*, Magnano (BI) 1990.
- Maceri F., *Fiducia nella Provvidenza e procreazione responsabile. Riflessioni a proposito di un inciso della Gaudium et spes*, „Rassegna di Teologia” 45 (2004), s. 529-544.
- Moioli G., *Preghiera*, w: *Nuovo dizionario di teologia morale*, ed. F. Compagnoni, G. Piana, S. Privitera, Cinisello Balsamo 1999, s.1198-1201.
- Nichols A., *Myśl Benedykta XVI. Wprowadzenie do myśli teologicznej Josepha Ratzingera*, Kraków 2006.
- Panimolle S., *Lettera pastorale del Vangelo*, t. 3. Bologna 1984.
- Papieska Komisja Biblijna, *Interpretacja Pisma Świętego w Kościele*, Poznań 1994.
- Paximadi G., *E io dimorerò in mezzo a loro. Composizione e interpretazione di Es 25-31*, Bologna 2004.
- Penna R., *Lapostolo Paolo. Studi di esegesi e teologia*, Cinisello Balsamo 1991.
- Rad G. von, *Genesi. La storia delle origini*, Brescia 1993.
- Raina P., *Te Deum Narodu Polskiego. Obchody Tysiąclecia Chrztu Polski 1966/67*, Olsztyn 1991.
- Ratzinger J. – Benedykt XVI, *Chrześcijańskie braterstwo*, Kraków 2007.
- Ratzinger J. – Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu, cz. I, Od chrztu w Jordanie do Przemienienia*, Kraków 2007.
- Ratzinger J. – Benedykt XVI, *Nowe porywy Ducha. Ruchy odnowy w Kościele*, Kielce 2006.
- Ratzinger J. – Benedykt XVI, *Słowo Boga. Pismo – Tradycja – Urząd*, Kraków 2008.
- Ratzinger J. – Benedykt XVI, *Święta wiara. O teologii mszy świętej*, Kraków 2006.
- Ratzinger J., *Creazione e peccato. Catechesi sull'origine del mondo e sulla caduta*, Cinisello Balsamo 1987.
- Ratzinger J., *Elementi di teologia fondamentale. Saggi sulla fede e sul ministero*, Brescia 1986.
- Ratzinger J., *Eschatologia – śmierć i życie wieczne*, Poznań 1984.
- Ratzinger J., *Europa. Jej podwaliny dzisiaj i jutro*, Kielce 2005.
- Ratzinger J., *Lecclesiologia della costituzione „Lumen gentium”*, „L'Osservatore Romano” z dnia 4.04.2000, s. 6-8.
- Ratzinger J., *Libertà e verità*, „Communio” 144 (1995), s. 9-28.
- Ratzinger J., *Wprowadzenie w chrześcijaństwo*, Kraków 2006.
- Ravasi G., *La paternità divina nella Bibbia*, Bologna 2000.

- Reynier C., *La bénédiction en Éphésiens 1,3-14. Élection, filiation, rédemption* „Nouvelle Revue Théologique” 118 (1996), s. 182-199.
- Ricoeur P., *Una obbedienza che ama*, w; P. Ricoeur, A. LaCocque, *Come pensa la Bibbia*, Brescia 2002, s. 119-129.
- Rupnik M., *Dire l'uomo, I: Persona, cultura della Pasqua*, Roma 1997.
- Rusecki M., *Personalistyczna koncepcja teologii fundamentalnej*, „Personalizm” 12 (2007), s. 57-60.
- Schliera H., *La Lettera ai Romani*, Brescia 1982.
- Schnackenburg R., *Il Vangelo di Giovanni*, t. 3, Brescia 1978.
- Scola A., *Chi è la Chiesa? Una chiave antropologica e sacramentale per l'ecclesiologia*, Brescia 2005.
- Sesboüé B., *Gesù Cristo l'unico mediatore. Saggio sulla redenzione e la salvezza*, t. 1, Cinisello Balsamo 1990.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty deklaracje*, Poznań 2002, s. 104-163.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym „Dei verbum”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty deklaracje*, Poznań 2002, s. 350-362.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekryty deklaracje*, Poznań 2002, s. 526-606.
- Testa B., *I sacramenti della Chiesa*, Milano 2001.
- Tremblay R., *Approche pour fonder la morale chrétienne sur le mystère de Jésus le Christ*, „Studia Moralia” 19 (1981), s. 213-230.
- Tremblay R., *Cristo e la morale in alcuni documenti del magistero*, Roma 1996.
- Tremblay R., *L'“innalzamento” del Figlio, fulcro della vita morale*, Roma 2001.
- Tremblay R., *La figura del buon samaritano, porta d'entrata nell'enciclica di Benedetto XVI Deus Caritas est*, „Studia Moralia” 44 (2006), s. 393-409.
- Tremblay R., *La libertà dei figli. Saggio di teologia paolina*, w: *La coscienza morale oggi. Omaggio al prof. Domenico Capone*, ed. M. Nalepa, T. Kennedy, Roma 1987, s. 57-71.
- Tremblay R., *„Ma io vi dico...” L'agire eccellente specifico della morale cristiana*, Bologna 2005.
- Tremblay R., *„Prendete il mio giogo”. Filiazione e morale*, „Lateranum” 72 (2006), s. 305-318.
- Tremblay R., *Radicali e fondati nel Figlio. Contributi per una morale di tipo filiale*, Roma 1997.
- Tremblay R., *Voi, luce del mondo... La vita morale dei cristiani: Dio fra gli uomini*, Bologna 2003.
- Vanhoye A., *Lettera ai Galati*, Milano 2000.
- Waldenfels H., *Imię/nazwa*, w: *Leksykon Religii*, red. H. Waldenfels, Warszawa 1997, s. 154-155.
- Waldenfels H., *Na imię mu Franciszek. Papież ubogich*, Poznań 2014.
- Westermann C., *Genesi*, Casale Monferrato 1989.

- Wyszyński S., *600-lecie diecezji przemyskiej*, Przemysł, katedra, 13.06.1976, w: S. Wyszyński, *Kazania i Przemówienia autoryzowane*, Warszawa, t. 54, 1976, s. 142-154.
- Wyszyński S., *Akademicy przed Milenium*. Do męskiej młodzieży akademickiej, Warszawa, kościół św. Jakuba, 7.05.1958, w: S. Wyszyński, *Dzieła zebrane*, t. 4, 1958, Warszawa 2002, s. 110-121.
- Wyszyński S., *Aktualność Ślubów Jasnogórskich Narodu*, Jasna Góra, 3.05.1977, w: S. Wyszyński, *Kazania i przemówienia autoryzowane*, Częstochowa, 1977, t. 57, s. 230-232.
- Wyszyński S., *Słowo na doroczny Dzień Środków Społecznego Przekazu*, Przemysł, 12.06.1976, w: *List pasterskie Prymasa Polski oraz Episkopatu 1975-1981*, Paris 1988, s. 259-261.
- Wyszyński S., *Biada człowiekowi samemu*, „Ład Boży” 1945, nr 4, s. 3
- Wyszyński S., *Człowiek – istotą nieznana*, „Ład Boży” 1945, nr 2, s. 3.
- Wyszyński S., *Czy Chrystus się zestarzał?* Bydgoszcz, kościół świętego Wojciecha, 18.10.1973, w: S. Wyszyński, *Kazania i przemówienia autoryzowane*, Częstochowa, 1973, t. 44, s. 269-270.
- Wyszyński S., *Czyńcie sobie ziemię poddaną*. Podczas głównej uroczystości milenijnej Diecezji Gorzowskiej, Gorzów Wlkp., katedra, 6.11.1966, w: S. Wyszyński, *Kazania i przemówienia autoryzowane*, Warszawa, 1966, t. 25, s. 374-387.
- Wyszyński S., *Do nauczycieli, inżynierów, architektów i techników podczas „opłatka”*, Warszawa, Miodowa, 29.12.1972, w: S. Wyszyński, *Kazania i przemówienia autoryzowane*, Częstochowa, 1972, T. 41, s. 468-482.
- Wyszyński S., *Do Polonii włoskiej*, Rzym, kościół świętego Stanisława Męczennika, 17.05.1963, w: S. Wyszyński, *Dzieła zebrane*, t. 10, styczeń-czerwiec 1963, Warszawa 2012, s. 428-433.
- Wyszyński S., *Dobry Pasterz – daje ...* Kazanie w czasie sumy, Gniezno, w uroczystość świętego Wojciecha, 29.04.1963, w: S. Wyszyński, *Dzieła zebrane*, t. 10, styczeń-czerwiec, Warszawa 2012, s. 401-410.
- Wyszyński S., *Dziełem sprawiedliwości – pokój*, Jasna Góra, 3.05.1975, w: S. Wyszyński, *Kazania i przemówienia autoryzowane*, Częstochowa, 1975, t. 37, s. 109-118.
- Wyszyński S., *Jakiego wychowania pragniemy dla młodej Polski?* Bydgoszcz, kościół na Bielawkach, 11.06.1972, w: S. Wyszyński, *Kazania i przemówienia autoryzowane*, Częstochowa, 1972, t. 40, s. 172-185.
- Wyszyński S., *Kamienie węgielne wszelkiego budowania*. Do kapłanów i ludu podlaskiego. Kazanie z okazji „Nawiedzenia”, Siedlce, katedra, 29.04.1959, w: S. Wyszyński, *Dzieła zebrane*, t. 5, 1959, Warszawa 2006, s. 180-186.
- Wyszyński S., *Kościół obecny w świecie współczesnym*. Kazanie do wiernych o Soborze Watykańskim II, Warszawa, kościół świętego Wojciecha, 6.01.1966, w: S. Wyszyński, *Dzieła zebrane*, t. 16, styczeń-kwiecień, Warszawa 2016, s. 55-64.

- Wyszyński S., *Król cichy... Tobie...*Konferencja na zakończenie rekolekcji urzędników, Warszawa, kościół świętej Anny, 11.04.1965, w: S. Wyszyński, *Dzieła zebrane*, t. 14, styczeń-maj 1965, Warszawa 2016, s. 333-340.
- Wyszyński S., List pasterski do rodziców katolickich na uroczystość Świętej Rodziny, „Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie” 58 (1976), nr 12, s. 354-359.
- Wyszyński S., List Prymasa do polskich rodzin przygotowujących się na nawiedzenie kopii obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej, Gniezno, 15.08.1978, w: S. Wyszyński, *Kazania i przemówienia autoryzowane*, Częstochowa, 1978, t. 60, s. 227-235.
- Wyszyński S., List wielkopostny do duchowieństwa i wiernych o zagrożeniu moralności narodu, Gniezno-Warszawa, 2.02.1968, w: *Listy pasterskie Prymasa Polski 1946-1974*, Paris 1975, s. 571-581.
- Wyszyński S., „*Lumen gentium*” w *dłoniach Kościoła*. Uroczystość Matki Bożej Gromnicznej, Gniezno, bazylika archikatedralna, 2.02.1980, w: S. Wyszyński, *Kazania i przemówienia autoryzowane*, Częstochowa, 1980, t. 64, s. 40-54.
- Wyszyński S., *Milenijne gody Świętego Kościoła łomżyńskiego*, Łomża, 7.08.1966, w: S. Wyszyński, *Dzieła zebrane*, t. 17, maj-sierpień 1966, Warszawa 2016, s. 353-364.
- Wyszyński S., *Milenijne gody w Wiślicy*, Koronacja „Madonny Łokietkowej” podczas *Te Deum* Tysiąclecia Diecezji Kieleckiej, Wiślica, 17.07.1966, w: S. Wyszyński, *Dzieła zebrane*, t. 17, maj-sierpień 1966, Warszawa 2016, s. 283-292,
- Wyszyński S., *Na progu Nawiedzenia Bogurodzicy w Gnieźnie*. Uroczystość św. Wojciecha, Gniezno 23.04.1978, w: S. Wyszyński, *Kazania i przemówienia autoryzowane*, Częstochowa, 1978, t. 59, s. 232-233.
- Wyszyński S., *Na uczczenie Matki Afrykańczyków*. Uroczystość ku czci błogosławionej Marii Teresy Ledóchowskiej, Tarnów, 15.05.1976, w: S. Wyszyński, *Kazania i przemówienia autoryzowane*, Warszawa, 1976, t. 54, s. 55-62.
- Wyszyński S., *Na uroczystość Świętego Tomasza z Akwinu*, 28.02.1967, w: *Listy pasterskie Prymasa Polski 1946-1974*, Paris 1975, s. 535-536.
- Wyszyński S., *Najbliższy Tobie jest Bóg-Miłość*. Do młodzieży licealnej, Szymanów, Liceum Sióstr Niepokalanek, 21.03.1971, w: S. Wyszyński, *Kazania i przemówienia autoryzowane*, Częstochowa, 1971, t. 36, s. 148-154,
- Wyszyński S., *Opłatek Towarzystwa Przyjaciół KUL*, Warszawa, 28.12.1980, w: S. Wyszyński, *Kazania i Przemówienia autoryzowane*, Warszawa, 1980, t. 66, s. 162.
- Wyszyński S., *Orędzie Prymasa Polski na Boże Narodzenie 1980*. Gniezno-Warszawa, 12.1980, w: S. Wyszyński, *Kazania i przemówienia autoryzowane*, Warszawa, 1980, t. 66, s. 152.
- Wyszyński S., *Oto wszystko nowym czynię...*Nowa Huta, Ojcowie Cystersi, 6.09.1964, w: S. Wyszyński, *Kazania i przemówienia autoryzowane*, Warszawa, 1964, t. 18, s. 187-199.
- Wyszyński S., *Patronka miłości i sprawiedliwości społecznej*, Dekanalny Kongres Maryjny, Pleszew, 1.09.1963, w: S. Wyszyński, *Dzieła zebrane*, t. 11, lipiec-grudzień 1963, Warszawa 2012, s. 139-146,

- Wyszyński S., *Patrzmy trzeźwo w żłób betlejemski*. Przemówienie do lekarzy podczas opłatka, Warszawa, 27.12.1960, w: S. Wyszyński, *Dzieła zebrane*, t. 6, 1960, Warszawa 2007, s. 505-514.
- Wyszyński S., *Przemówienie Prymasa Polski w Radio Watykańskim*, Rzym, 13.12.1968, w: S. Wyszyński, *Kazania i Przemówienia autoryzowane*, Warszawa, 1968, t. 30, s. 175-181.
- Wyszyński S., *Przenikanie Boga w życie ludzkie*. Do Pielgrzymki Polskiej Inteligencji Katolickiej, Jasna Góra, 16.09.1962, w: S. Wyszyński, *Dzieła zebrane*, t. 9, sierpień-grudzień 1962, Warszawa 2011, s. 173-177;
- Wyszyński S., *Przy żłóbku dzieciństwa i wolności*. Do młodzieży akademickiej podczas „opłatka”, Warszawa, kościół świętej Anny, 19.12.1968, w: S. Wyszyński, *Kazania i przemówienia autoryzowane*, Warszawa, 1968, t. 30, s. 197-202.
- Wyszyński S., *Przyrzekamy Ci wychować młode pokolenie w wierności Chrystusowi*, w: S. Wyszyński, *Dzieła zebrane*, t. 2, 1953-1956, Warszawa 1995, s. 71-77.
- Wyszyński S., *Rodzice nadeszła Wasza godzina*. Kazanie do małżonków katolickich. Gniezno, bazylika prymasowska, 15.08.1957, w: S. Wyszyński, *Dzieła zebrane*, t. 3, 1956-1957, Warszawa 1999, s. 348-356.
- Wyszyński S., *Rok Tysiąclecia Chrztu Polski w bazylice prymasowskiej*, Gniezno, 1.01.1966, w: S. Wyszyński, *Dzieła zebrane*, t. 16, styczeń-grudzień 1966, Warszawa 2016, s. 5-15.
- Wyszyński S., *Spółeczność rodzinna*, „Ład Boży” 1945, nr 11, s. 3
- Wyszyński S., „*Te Deum*” Tysiąclecia Młodzieży Akademickiej, w: S. Wyszyński, *Głos z Jasnej Góry*, Warszawa 1984, s. 205.
- Wyszyński S., „*Te Deum* Tysiąclecia” w Krakowie, Kraków-Skałka, 8.05.1966, w: S. Wyszyński, *Kazania i przemówienia autoryzowane*, Warszawa, 1966, t. 23, s. 372-378.
- Wyszyński S., *Tylko wiara prowadzi naród do pokoju społecznego*. Zakończenie nawiedzenia Obrazu Matki Bożej Jasnogórskiej w diecezji sandomierskiej, Skarżysko-Kamienna, 10.06.1973, w: S. Wyszyński, *Kazania i przemówienia autoryzowane*, Częstochowa, 1973, t. 43, s. 144-155.
- Wyszyński S., *U stóp Niewiasty obliczonej w słońce*. W uroczystość Wniebowzięcia Matki Bożej, Jasna Góra, 15.08.1974, w: S. Wyszyński, *Kazania i Przemówienia autoryzowane*, Warszawa, t. 47, 1974, s. 55-64.
- Wyszyński S., *W mieście świętych*. Dziękczynienie Tysiąclecia Chrześcijaństwa w Sandomierzu, Sandomierz, 3.07.1966, w: S. Wyszyński, *Dzieła zebrane*, t.16, maj-sierpień 1966, Warszawa 2016, s. 239-248.
- Wyszyński S., *Wezwanie pasterskie na doroczny Dzień Środków Społecznego Przekazu*, Warszawa, 15.06.1978, w: *List pasterskie Prymasa Polski oraz Episkopatu 1975-1981*, Paris 1988, s. 364-367.
- Wyszyński S., *Wizyta arcybiskupa Poggi w Polsce podczas nabożeństwa w intencji Ojca Świętego*, Gniezno, 2.03.1975, w: S. Wyszyński, *Kazania i przemówienia autoryzowane*, Częstochowa, 1975, t. 49, s. 161-171.

Wyszyński S., *Wzajemna służba społeczna w narodzie polskim*, Uroczystość Królowej Polski, Jasna Góra, 3.05.1978, w: S. Wyszyński, *Kazania i przemówienia autoryzowane*, Częstochowa, 1978, t. 60, s. 10-20.

Wyszyński S., *Zbawienie pracujących*. 75-lecie salwatorianów w Polsce. Trzebnica, 19.05.1976, w: S. Wyszyński, *Kazania i przemówienia autoryzowane*, Warszawa, 1976, t. 54, s. 72-84.

Streszczenie

Drugie przykazanie Dekalogu jest wskazaniem odnośnie do relacji człowieka z Bogiem i Jego imieniem. Odpowiedzialność za wypowiedziane imię jest wyrazem szacunku i uznania, a jednocześnie i poznania Boga. Jego imię ma się święcić, być święcone. Prymas Stefan Wyszyński zwracała także uwagę na imiona nadawane przy chrzcie świętym, zwłaszcza świętych patronów. Jest to pewien symbol i znak danej osoby, wymagający szacunku. Ważne było także imię „chrześcijanin”, zwłaszcza wobec ówczesnego procesu laicyzacji, szczególnie młodego pokolenia. Także obchody milenijne były publiczną formą manifestacji tego przykazania. Przypominał także o grzechach przeciwko temu przykazaniu, m.in. są to bluźnierstwo czy krzywoprzysięstwo. W nauczaniu kard. Stefana Wyszyńskiego bardzo wybrzmiewa społeczny wymiar drugiego przykazania Dekalogu, także na płaszczyźnie eklesjalnej i patriotycznej.

Słowa kluczowe

Dekalog, Stefan Wyszyński, Bóg-Pan, przykazanie, świętość, imię

Summary

The second commandment of the Decalogue points out to man's relationship with God and His name. Responsibility for the name uttered in words is an expression of respect and recognition, and at the same time, knowledge of God. His name is to be hallowed, to be blessed. Primate Stefan Wyszyński also drew attention to the names given at baptism, especially the patron saints. It is a certain symbol and sign of a given person, requiring respect. The name „Christian” was also important, especially in view of the secularization process at that time, referring particularly to the young generation. The Millennium celebrations were also a public form of manifestation of this commandment. He also reminded us of the sins against this commandment, including blasphemy and perjury. In the teaching of Cardinal Stefan Wyszyński, the social dimension, also on the ecclesial and patriotic plane, of the second commandment of the Decalogue, is very much present.

Keywords

Decalogue, Stefan Wyszyński, God-Lord, commandment, sanctity, name